

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Jakobitská povstání z let 1715 a 1745 – dva poslední pokusy  
o restauraci dynastie Stuartovců na anglickém trůně**

**Barbora Judlová**

Plzeň 2018

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

**Studijní program Historické vědy**

**Studijní obor Obecné dějiny**

**Bakalářská práce**

**Jakobitská povstání z let 1715 a 1745 – dva poslední pokusy  
o restauraci dynastie Stuartovců na anglickém trůně**

**Barbora Judlová**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Jan Lhoták, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2018 .....*

Děkuji PhDr. Janu Lhotákovi, PhD. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

## Obsah

1. Úvod.....	1
2. Jakub II. a Slavná revoluce.....	4
2. 1 Vzpoura vévody z Monmouthu.....	4
2. 2 Situace v zemi.....	5
3. Cesta k revoluci – první pokusy.....	9
3. 1. Vylodění v Irsku.....	9
3. 2 Bonnie Dundee.....	11
3. 3 Company of Scotland a Masakr v Glencoe.....	13
3. 4 Starý pretendent.....	15
3. 5 Pokus z roku 1708.....	17
4. Povstání 1715.....	20
4. 1 Povstání hraběte Mara.....	23
4. 2 Výprava do Skotska.....	26
4. 3 Konec povstání.....	29
4. 4 Den bílé růže.....	30
4. 5 Carluccio.....	32
5. Rebelie 1745.....	34
5. 1 Plán a síly vzbouření.....	35
5. 2 Verbování armády.....	37
5. 3 Bitva u Prestonpans.....	39
5. 4 Ústup z Derby.....	43
5. 5 Culloden.....	47
6. Dopady jakobitských rebelií.....	50
6. 1 Skotské represe.....	50
6. 2 Bonnie Prince Charlie a jeho útěk ze Skotska.....	50
7. Závěr.....	52
8. Zdroje.....	54
9. Resumé.....	56

## 1. Úvod

Námět pro sepsání předkládané bakalářské práce poskytl autorčin zájem o anglické dějiny, přesněji o dvě jakobitská povstání z let 1715 a 1745. Mezník, který odstartoval vleklé nepokoje a konflikty, spadá do roku 1688, kdy byl v důsledku Slavné revoluce sesazen stuartovský král Jakub II. Cílem jeho podporovatelů (tzv. jakobitů) bylo navrátit stuartovskou dynastii a právoplatného katolického panovníka z tohoto rodu zpět na anglický trůn. Své stoupence získávali Stuartovci především na severu Skotska na vysočině v podobě skotských klanů, které byly důležitou složkou vzpour. Revoluční nálada rostla i z toho důvodu, že byly po tradiční stuartovské linii na trůn dosazeny cizí protestantské dynastie. O největší a nejnebezpečnější povstání se zapříchili Jakobovi následovníci, totiž syn Jakub František Stuart a vnuk Karel Eduard Stuart. Povstání z roku 1715 mělo velkou naději na úspěch. Jednomu z iniciátorů hraběti Marovi se za krátkou dobu podařilo shromáždit velkou armádu a podporu vlivných lidí. Postupem času však vzbouření směřovalo k záhubě z důvodu Marovy nezkušenosti a špatného velení. Situaci nebyl schopen obrátit ani starý pretendent Jakub František. Druhá rebelie z roku 1745 pod vedením Karla Eduarda, zvaného Bonnie Prince Charlie, byla nemálo zajímavá. Karel byl odhodlán dobýt zpět stuartovské postavení a byl přesvědčen, že je to jeho boží poslání a osud. Povstání se mu vskutku zprvu dařilo, svou osobností získal velkou podporu a věrnost skotských klanů. S jejich pomocí pak došel až do města Derby, kde byl ale nucen kvůli slabé podpoře stoupců v Anglii, táhnout zpět do Skotska. Osudným střetem se stala bitva u Cullodenu z 16. dubna 1746, ta zmařila všechny šance na restauraci Stuartovců, což vedlo ke krutým represím vůči Skotsku, kdy nebyla nouze o popravy, deportace a řadu dalších trestů a sankcí.

Stručná charakteristika událostí kolem jakobitských povstání byla podstatná pro osvětlení cílů této bakalářské práce. Hlavním cílem je pokusit se kompilativní metodou přiblížit napětí a situaci mezi Anglií a Skotskem, popsat cestu vedoucí ke vzpourám, podrobněji vylíčit sled událostí obou významných rebelií, všimnout si jejich dopadů a pokusit se stanovení obecnějších důsledků, které vzpoury na vývoj Anglie, potažmo Velké Británie měly. Protože vyplynuly z událostí ještě v 17. století, bude náležitá pozornost věnována i základním souvislostem druhé poloviny 17. století. Zvolenému cíli odpovídá struktura práce. Po obligatorním úvodu je druhá kapitola zaměřena na situaci v Anglii po nástupu Jakuba II. na anglický trůn. Popsána je činnost

vévody z Monmouthu, okolnosti bitvy u Sedgemooru roku 1685 a invaze Viléma III. Oranžského, jež vedla k sesazení katolického krále Jakuba II. Třetí kapitola se věnuje shrnutí prvních pokusů o Stuartovskou restauraci po nástupu Viléma III. Nejprve je v první podkapitole popsán neúspěšný pokus bývalého krále Jakuba II. vylodit se v Irsku a osnovat vzpouru, ve druhé je analyzováno první jakobitské povstání a jeho čelný představitel, první vikomt z Dundee přezdívaný Bonnie Dundee. Následující tři podkapitoly shrnují okolnosti zvyšující napětí mezi Skotskem a Anglií v čele s aférou kolem Company of Scotland a masakrem v Glencoe. Kapitola čtvrtá podává podrobný popis plánování a průběh povstání z roku 1715. První podkapitola je zaměřena na povstání hraběte Mara a jeho aktivitu ve Skotsku, druhá líčí samotnou výpravu Jakuba Františka Stuarta do Skotska. Následky celého povstání jsou vylíčeny ve třetí podkapitole. Nakonec je ještě vyobrazen Den bílé růže, tj. pokus o invazi z roku 1719.

Pátá kapitola je cele věnována nejvýznamnějšímu jakobitskému povstání z roku 1745. Konečně v kapitole šesté autorka rekapituluje celou rebelii a všímá si přísných represí, které byly uvaleny na Skotsko. Nechybí popis o ukrývání a složitém útěku prince Karla.

Pro sepsání bylo čerpáno zejména z literatury, nicméně k dispozici byly i vydané prameny narativního charakteru. Autorka využila vlastních pamětí vévody z Berwicku, které vydal jeho vnuk v roce 1778.<sup>1</sup> Podobně byly využity paměti lorda Bolingbrokea, editované britským právníkem a historikem Georgem Wingrovem Cookem.<sup>2</sup> Třetím vydaným pramenem byly *Culloden Papers* od H. R. Duffa.<sup>3</sup>

Z literatury byl kladen důraz na díla anglofonní. Nejhodnotnější pro zvolené téma byla kniha *Scotland: The Story of a nation* od islandského autora Magnuse Magnussona.<sup>4</sup> Jeho poznatky autorce pomohly pochopit především problematiku prvních pokusů o restauraci Stuartovské dynastie a vyhrocení vztahů mezi Anglií a Skotskem. Obdobně přinesly cenné detaily knihy *The Jacobite movement* od britského historika sira Charlese Petrieho<sup>5</sup> a *1715: The*

---

<sup>1</sup> BERWICK, James Fitzjames, *Memoirs of the Marshal Duke of Berwick*, London 1779.

<sup>2</sup> COOKE, George Wingrove, *Memoirs of Lord Bolingbroke*, London 1835.

<sup>3</sup> DUFF, H. R., *Culloden Papers*, London 1815.

<sup>4</sup> MAGNUSSON, Magnus, *Scotland: The Story of a nation*, London 2000.

<sup>5</sup> PETRIE, Charles, *The Jacobite movement*, London 1932.

*Great Jacobite Rebellion* od historika a profesora historie na univerzitě v Manchesteru Daniela Szechiho, jenž se zabývá do značné míry jakobitismem.<sup>6</sup> Užitečnou se ukázala ještě monografie *The Lion in the North* od Johna Prebbla.<sup>7</sup> Ze zahraniční neanglické produkce bylo čerpáno z knihy polské autorky Marie Niemojowské *Poslední Stuartovci*,<sup>8</sup> podrobně zachycující sled událostí let 1688–1746.

Tuzemská historiografická produkce je vhodná zejména k pochopení kořenů jakobitské problematiky – jde jak o dílo významného českého historika působícího na Univerzitě Karlově Martina Kováře *Stuartovská Anglie*<sup>9</sup> a *Anglie posledních Stuartovců 1658–1714*,<sup>10</sup> tak o drobnější časopisecké studie *Culloden – skotská Bílá hora?* od autora Radka Mikulky z časopisu *Dějiny a současnost*<sup>11</sup> a článek Blanky Říchové *Skotsko na cestě k autonomii* z časopisu *Politologická revue*.<sup>12</sup> Dále byly také využity studie od, již zmíněného, Martina Kováře: *Poslední léta stuartovské monarchie (1707-1714)*<sup>13</sup> a *Anglie královny Anny*<sup>14</sup> z časopisu *Historický obzor*.

---

<sup>6</sup> SZECHI, Daniel, *1715: The Great Jacobite Rebellion*, New Haven 2006.

<sup>7</sup> PREBBLE, John, *The Lion in the North*, London 1981.

<sup>8</sup> NIEMOJOWSKA, Maria, *Poslední Stuartovci*, Praha 2002.

<sup>9</sup> KOVÁŘ, Martin, *Stuartovská Anglie*, Praha 2001.

<sup>10</sup> KOVÁŘ, Martin, *Anglie posledních Stuartovců 1658-1714*, Praha 1998.

<sup>11</sup> MIKULKA, Radek, *Culloden – skotská Bílá hora?* In: *Dějiny a současnost* 13, 1991, s. 19-22.

<sup>12</sup> ŘÍCHOVÁ, Blanka, *Skotsko na cestě k autonomii*. In: *Politologická revue* 4, 1998, s. 54-75.

<sup>13</sup> KOVÁŘ, Martin, *Poslední léta stuartovské monarchie (1707-1714)*. In: *Historický obzor* 9, 3-4, 1998, s. 57-64.

<sup>14</sup> KOVÁŘ, Martin, *Anglie královny Anny*. In: *Historický obzor* 8, 9-10, 1997, s. 194-200.



## 2. Jakub II. a Slavná revoluce

Glorious Revolution neboli v překladu Slavná revoluce je považována za důležitý předěl v anglických dějinách, jež změnila Anglii v konstituční monarchii, v níž parlamentní třídy dosahovaly rozhodujícího postavení, a naopak královská moc ustupovala do pozadí.<sup>15</sup> Po smrti anglického krále Karla II. Stuarta nastoupil roku 1685 na trůn jeho bratr, známý jako katolický král, Jakub II. Dále také po svém bratrovi zdědil titul skotského a irského krále. Ve Skotsku byl podporován věrnou a značně katolickou vládou, která stála v čele nespokojenému národu, v němž převažovalo presbyteriánství. V Irsku svým nástupem navýšil naděje utlačované katolické většiny, zatímco zdejší vládnoucí menšinu tato informace značně znepokojila. V Anglii stál v čele anglikánské protestantské vrstvy, kde docházelo k neustálým bojům o moc mezi dominující politickou stranou toryů s vlivnou stranou whigů.<sup>16</sup> Avšak byl zde přijat nečekaně příznivě jak dvořany a veřejností, tak i většinou politiků.<sup>17</sup> Nechyběly ale také opačné ohlasy na nového krále, zejména kvůli jeho konverzi ke katolické víře, jež po jeho nástupu k moci ještě více sílily.<sup>18</sup> Ačkoli po skonu svého bratra přislíbil, že bude hájit zájmy anglikánské církve, neskrytě ukazoval svou oddanost katolické víře. Svědčila o tom nejen dvojí korunovace, oficiálně protestantská a v soukromí katolická, ale rovněž jeho snaha o zrušení zákona o zkoušce a trestní legislativy proti katolíkům či výnos propuštění z vězení těch, kteří se provinili pouze tím, že odmítali přísahat věrnost Church of England.

### 2. 1 Vzpouora vévody z Monmouthu

Již v roce 1685 na počátku jeho vlády došlo k první vážné krizi, kdy se do čela vzpoury namířené proti Jakubovi postavil nemanželský syn Karla II. James, vévoda z Monmouthu a

---

<sup>15</sup> KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie*, s. 273.

<sup>16</sup> DAVIES, Norman, *Ostrov: Dějiny*, Praha 2003, s. 463-464.

<sup>17</sup> KOVÁŘ, *Anglie posledních Stuartovců 1658-1714*, s. 137.

<sup>18</sup> Tamtéž, s. 140.

Archibald Campbell, devátý hrabě z Argyllu.<sup>19</sup> Jeho matkou byla Lucie Waltersová, která se stala Karlovou milenkou v době jeho pobytu v exilu, 13 let před Kateřinou z Braganzy. Z toho důvodu byl dlouhou dobu prohlašován kancléřem lordem Shaftesburym, jenž intrikoval proti bratrům, za legitimního dědice, což však Karel s jeho dvorem vehementně popírali. Vévoda z Monmouthu měl navíc od roku 1683 velmi špatnou pověst, neboť usiloval o smrt svého otce a strýce a jeho spiknutí bylo prozrazeno. Za osnování vraždy byl vykázán ze země a skončil ve vyhnanství, zatímco jeho političtí spolupachatelé Algernon Sidney a lord William Russell byli popraveni. Stranu whigů však uspokojoval fakt, že je Monmouth protestant, a tak se zapříchili o jeho návrat z exilu.

Plný očekávání připlul roku 1685 k Lyme Regis. Jakým zklamáním bylo zjištění, že zde na něj nečeká žádná velká armáda připravená k boji. V Tauntonu v hrabství Somerset se přesto chopil iniciativy a prohlásil se králem. Svolat domobranu se mu však příliš nedařilo, neboť venkovská šlechta neměla na pomoci zájem. Finální složení jeho vojska zahrnovalo pouze místní obyvatele, kteří byli vyzbrojeni hospodářským náradím či primitivními zbraněmi. Tato šestitisícová armáda, jež nebyla vůbec vycvičena k boji, byla samozřejmě rychle poražena. Dne 6. července 1685 byla „rebelie vidlí“ nadobro potlačena v bitvě u Sedgemooru.<sup>20</sup> Oba protagonisté skončili v zajetí a následně byli popraveni. Tato událost však poukázala na to, že trůn nedrží tak pevně v rukou, jak si do této doby Jakub II. myslel.<sup>21</sup>

## 2. 2 Situace v zemi

Nicméně byl stále přesvědčen o nastolení náboženské tolerance. V únoru roku 1687 byl vydán *Letter of Indulgence*, tzv. Dopis o shovívavosti, jehož obsah znamenal faktické zrovnoprávnění katolíků a protestantských disenterů s anglikány ve Skotsku. Ještě téhož roku bylo

---

<sup>19</sup> KOVÁŘ, Martin, TUMIS, Stanislav, *Zrození velmoci - Anglie (Velká Británie) na cestě k postavení první světové mocnosti (1603-1746)*, Praha 2007, s. 104-105.

<sup>20</sup> STEWART, Michael James Alexander, *Skotsko: Zapomenutá monarchie: Skutečný příběh dynastie Stewartů a utajovaného nástupnictví králů a královen Skotů*, Praha 2000, s. 138-139.

<sup>21</sup> KOVÁŘ, TUMIS, *Zrození velmoci - Anglie (Velká Británie) na cestě k postavení první světové mocnosti (1603-1746)*, s. 106.

tak učiněno i v Anglii.<sup>22</sup> Tento krok byl v protestantské Anglii chápán jako posun ke katolické dominanci. Nešťastné načasování ještě více umocnilo zrušení Ediktu nantského a s tím související příchody hugenotských uprchlíků z Francie.<sup>23</sup> Roku 1688 bylo potvrzeno jeho odhodlání vydáním druhé Deklarace o shovívavosti, čímž započalo další drama. U anglikánských duchovních dokument, s jehož obsahem měli za úkol obeznámit věřící, podnítil otevřenou vzpouru. Události vedly k sepsání petice sedmi vysoce postavenými církevními hodnostáři, mezi které patřil i arcibiskup z Canterbury William Sancroft. Nařízení krále odmítli, tudíž byli prohlášeni za vzbuřence a postaveni před soud. Porota následně, k velké radosti lidu, rozhodla o jejich osvobození.<sup>24</sup>

Na počátku roku 1688 stále neměl Jakub II. mužského potomka, jeho již druhé manželství, které v tu dobu trvalo už více než deset let, zůstávalo pořád bezdětné. Jeho věk už také přesáhl hranici padesáti let, a tak bylo zřejmé, že po něm nastoupí jeho nejstarší dcera Marie.<sup>25</sup> V červnu téhož roku se stalo ale něco neočekávaného. Po pěti mrtvých a pěti života neschopných dětech porodila Jakubova manželka zdravého následníka trůnu, který byl pojmenován James Francis Edward. Náhle se vynořily vyhlídky na pokračování linie katolických králů a předpoklad, že po smrti Jakuba II. usedne na trůn jeho protestantská dcera Marie, jejímž manželem je Vilém III. Oranžský, se ztrácel v dálkách.<sup>26</sup> Narození dědice a proces s biskupy sehrály jasnou roli v následném sledu událostí a s osudem monarchie. Koncem června roku 1688 skupina vyšších hodnostářů sepsala dopis, žádající o pomoc, adresovaný Vilémovi III. Oranžskému, generálnímu místodržícímu v Nizozemí.<sup>27</sup> Jejich domněnka byla zřejmě taková, že tímto způsobem Jakuba přinutí k odvolání výnosu o vytvoření parlamentu složeného z jeho přívrženců a zajistí tak návrat k „svobodnému“ parlamentu, k vyhlášení války Francii a dále také k ustanovení komise, která by

---

<sup>22</sup> Tamtéž, s. 108.

<sup>23</sup> DAVIES, s. 465.

<sup>24</sup> KOVÁŘ, TUMIS, *Zrození velmoci - Anglie (Velká Británie) na cestě k postavení první světové mocnosti (1603-1746)*, s. 109.

<sup>25</sup> MORGAN, Kenneth O., *Dějiny Británie*, Praha 1999, s. 305.

<sup>26</sup> DAVIES, s. 466.

<sup>27</sup> KOVÁŘ, *Anglie posledních Stuartovců 1658-1714*, s. 164.

projednávala otázku legitimacy nedávno narozeného prince z Walesu.<sup>28</sup>

Vilém, který invazi na Britské ostrovy plánoval již několik měsíců, došel k zásadnímu rozhodnutí až po zjištění, že má v Anglii značnou skupinu stoupenců. Začátkem listopadu roku 1688 se nizozemská flotila vylodila v Torbayském zálivu.<sup>29</sup> Po odjezdu z hlavního města do Salisbury utrpěl Jakub II. další úder v podobě dezercí některých jednotek armády, milicí, ale i vysokých hodnostářů jako byl například velitel jízdy budoucí vévoda z Marlborough John Churchill. Poslední ránu zařala Jakubova druhá dcera Anna, která se rovněž přidala na Vilémovu stranu po boku svého manžela Jiřího Dánského.<sup>30</sup>

Jakub, všemi opuštěn, marně hledal spojence, kterého nakonec našel v osobě svého vlastního nemanželského syna Jamese, vévody Berwicka. Na přání Jakubovy právoplatné manželky Marie Beatrice byl vychováván ve Francii a jeho schopnosti mu přinesly ovoce v podobě získání hodnosti francouzského maršála a jeho kariéra dále vzkvétala. I přes své vazby na Francii, však do konce svého života podporoval stuartovské zájmy, napřed svého otce a později i svého nevlastního bratra, Jakuba Františka. Právě on byl hlavním pomocníkem krále a jeho rodiny při útěku ze země.<sup>31</sup>

Vilém se mohl prohlásit spoluvladařem po boku své manželky Marie již po velmi krátké době, po několika týdnech, jelikož se Jakubova vojska s armádou Viléma nikdy nestřetla. Jakubovi se totiž u Salisbury stala příhoda, již můžeme brát za známku naprostého psychického zhroucení, v podobě neustávajícího krvácení z nosu.<sup>32</sup>

Na sklonku listopadu si již Jakub začal uvědomovat svou prohru a zaměřil se na důležitý cíl, dopravit svého dědice a královnu do bezpečí.<sup>33</sup> Převoz Marie Modenské a právoplatného

---

<sup>28</sup> MORGAN, s. 307.

<sup>29</sup> KOVÁŘ, TUMIS, *Zrození velmoci - Anglie (Velká Británie) na cestě k postavení první světové mocnosti (1603-1746)*, s. 110-111.

<sup>30</sup> KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie*, s. 279.

<sup>31</sup> NIEMOJOWSKA, Maria, *Poslední Stuartovci*, Praha 2002, s. 10.

<sup>32</sup> MORGAN, s. 307.

<sup>33</sup> KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie*, s. 280.

následníka trůnu do Francie byl úspěšný. Mezitím, co královna se synem byli v bezpečí pod ochranou francouzského krále Ludvíka XIV., Jakub II. se neustále snažil upevnit své postavení na ostrovech. Z této situace panovníkovi zbývalo několik východisek, nakonec se rozhodl pro vyslání vyjednávačů k Vilémovi. Z podmínek příměří, se kterými byl po několika dnech obeznámen, však usoudil, že mu nezbývá nic jiného než útek ze země. 18. prosince 1688 opustil katolický král břehy Anglie a směřoval do exilu ve Francii.<sup>34</sup> Francouzský král Ludvík XIV. vyjádřil veřejně svou plnou podporu Jakobovi II. a přislíbil, že se pomocí francouzských vojsk postará o jeho dosazení zpět na anglický trůn. Reakce Viléma na tuto situaci spočívala v prohlášení, že pokud nebude se svou ženou dosazen na trůn, nebude království bránit. V tomto případě neměli ani toryové, ani whigové na výběr a došli tak ke společnému závěru, že se Jakub svým útekem vzdal trůnu, a tudíž bude koruna nabídnuta jeho dceři Marii a Vilémovi.<sup>35</sup>

---

<sup>34</sup> Tamtéž, s. 281-283.

<sup>35</sup> MORGAN, s. 307.

### 3. Cesta k revoluci – první pokusy

Na počátku roku 1689 se již v průběhu měsíce ledna ujal vlády v zemi Vilém III. Oranžský. Záhy ke konci zmiňovaného měsíce došlo k zasedání parlamentu, kde již byla pouhá menšina poslanců, která by zastávala stanovisko podpory Jakuba II. Paradoxem však bylo, díky předchozímu sledu událostí, že arcibiskup Sancroft, ke kterému se postupně připojili mnozí duchovní, setrval neoblomným a nebyl ochoten přísahat věrnost Vilémovi III., ani Marii II. Arcibiskup i jeho věrní se tak museli smířit se ztrátou úřadů a následným vyhoštěním ze země.<sup>36</sup> Parlament mimo jiné jednal také o pravomocech nových panovníků. Ústavních změn, se kterými měl královský pár souhlasit dříve, než usedne na trůn, bylo několik. Diskutovalo se o 28 článcích, které obsahovaly například záruku nepřetržitého zasedání parlamentu či uzákonění náboženské svobody pro protestantské disenty. Soubor ústavních změn pod svým oficiálním názvem „Deklarace práv“ nabyt platnosti, ale ve skromnější podobě, panovníkovi zůstala ve značné míře nezávislost v zahraniční politice nebo mohl i nadále jmenovat biskupy anglikánské církve apod. Hlavním důvodem přijetí deklarace bylo především uklidnění vnitropolitické situace v zemi. Dalším následkem převratu Viléma III. byl pokus vyřešit citlivou náboženskou otázku, snaha vyvstala v podobě návrhů zákonů o porozumění a o toleranci. Schválení těchto zákonů by znamenalo zásadní změny v postavení vlády vůči sektám, které stály mimo rámec anglikánské církve. V platnost vstoupil tedy pouze zákon o toleranci. Zákon o porozumění byl odmítnut parlamentem z důvodu obav, že by Church of England přišla o své monopolní postavení.<sup>37</sup>

#### 3. 1. Vylodění v Irsku

Téhož roku se na scéně ale opět objevil vyhnaný stuartovský panovník. Bývalý král Jakub II. opustil svůj exil francouzské Saint-Germain ve snaze získat anglický trůn zpět. V březnu roku 1689 se vylodil v Irsku v Kinsale, kde se setkal s hrabětem z Tyrconnellu, velitelem tamní armády. Panovníkova přítomnost a společné plánování postupu proti Angličanům dodaly impuls k nárůstu

---

<sup>36</sup> KOVÁŘ, TUMIS, *Zrození velmoci - Anglie (Velká Británie) na cestě k postavení první světové mocnosti (1603-1746)*, s. 113.

<sup>37</sup> Tamtéž, s. 114-115.

irského katolického nacionalismu.<sup>38</sup> Irsko bylo pro návrat Stuartovců skvělá volba. Po staletí utlačovaný katolický národ čekal dlouhou dobu na takovou příležitost. Tyrconnel aktivně započal vypuzování Angličanů ze země, ale Jakubův útěk do Francie ho velmi polekal. S velkou naléhavostí zasílal králi dopisy do Francie, o tom, jak je veliká armáda v Irsku připravena k akci a čeká pouze na jeho příjezd.<sup>39</sup> Díky Tyrconnelově výpovědi byla výprava vybavena pouze zbraněmi, střelivem, penězi a vyššími důstojníky, které poskytl Ludvík XIV. Vrchním velitelem byl prohlášen polní maršál von Rosen, jenž pocházel z Litvy a dalším účastníkem byl i vévoda Berwick, pro kterého tato výprava představovala první vojenskou akci. Po vylodění, o dva dny později, vítězoslavně vjeli do Dublinu, kde byli vřele vítáni. Zde vyvstaly první problémy. Armáda, kterou Tyrconnel tak slavně vypočetl, se nacházela úplně v jiném stavu než v jeho vyprávěních. Více než spořádané vojenské oddíly připomínala bandu lapků a Jakub zde byl tím posledním, který by uspěl v nastolení potřebné disciplíny.<sup>40</sup> Angličané, kteří s ním připluli společně do Irska, zase budoucnost této zdivočelé země ani trochu nezajímala a pokoušeli se o přesun do Skotska. Na opačné straně tábora musel Vilém předtím, než se vypořádá s Jakubem, vyřešit vnitřní problémy, a to s parlamentem. Neshody a věčné boje dvou stran v parlamentu málem skončily katastrofou v podobě rezignace a odchodu Viléma ze země. Po vyřešení krizové situace, ale Vilém nakonec osobně vytáhl do Irska.<sup>41</sup>

Boje trvaly až do 1. července 1690, kdy byli jakobité poraženi v bitvě na řece Boyne u Droghedy. Další porážku utrpěli v bitvě u Aughrimu v Galway, po níž doprovodilo téměř 10 tisíc Skotů a Irů svého katolického panovníka do exilu. Mezi léty 1688 až 1692 opustilo svou rodnou zemi více než 50 tisíc jakobitů.<sup>42</sup> Porážku u řeky Boyne mohl Jakub II. dávat za vinu jen sám sobě. I přes nelibost a varování svých důstojníků vybral toto místo právě pro střet s Vilémovou armádou, a byl také prvním, který z boje utekl. Již po třech týdnech se Jakub nacházel opět ve

---

<sup>38</sup> Tamtéž, s. 120.

<sup>39</sup> NIEMOJOWSKA, s. 13.

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 14-15.

<sup>41</sup> Tamtéž, s. 16-17.

<sup>42</sup> STEWART, s. 147.

Francii.<sup>43</sup>

O dva roky později se Ludvík XIV. rozhodl k dalšímu kroku a podpořil opět další Stuartovskou výpravu, ta měla tentokrát zasáhnout z jižní Anglie. Pro tuto vojenskou expedici byla shromážděna velká flotila s deseti tisíci francouzskými vojáky, množstvím střeliva a zbraněmi. Do čela anglického loďstva byl však dosazen admirál Edward Russell, jehož rod byl vždy věrný koruně. Russell, i přes dopisování s „právoplatným králem za vodou“ a velké snaze panovníkovi střet vymluvit, byl nucen zasáhnout. Ještě dříve, než se francouzskému loďstvu podařilo roku 1692 vyplout od mysu La Hague, na ně zaútočila anglická flotila pod vedením admirála Russella a tento pokus o invazi okamžitě zastavila.<sup>44</sup>

### 3. 2 Bonnie Dundee

Za prvního jakobitu můžeme považovat vzdornou postavu Johna Grahama z Claverhouse, jenž byl prvním vikomtem z Dundee. I přes souhlasící většinu skotského veřejného mínění, se postavil na odpor proti sesazení Jakuba II. a nástupu na trůn Viléma Oranžského s manželkou Marií, přesto, že Viléma znal z dřívějších dob, kdy sloužil v jeho službách.<sup>45</sup> První jakobitské povstání započalo pozvednutím standarty krále Jakuba v dubnu 1689, ve stejném měsíci, v jakém byli Vilém a Marie prohlášeni za krále a královnu Anglie. Claverhouse odjel z Edinburghu s 50 jezdci a doufal, že se mu před útokem na vládní síly podaří naverbovat mnoho bojovníků. A to se vskutku stalo, před bitvou čítala jeho armáda přes dva tisíce mužů. Byli to především příslušníci malých klanů ze západní vysočiny než z velkých aristokratických domů, které obývaly nížinu.<sup>46</sup>

Řešením nové hrozby na vysočině byl pověřen generál Mackay. Koncem července se se šesti pluky pěchoty, čtyřmi oddíly strážní hlídky a čtyřmi oddíly dragounů přesunul do starého katedrálního města Dunkeld, ležícího na severním břehu řeky Tay. Mnoho bojovníků bylo ze skotské nížiny. Když se vikomt Dundee dozvěděl o postupu generála Mackaye, vedl svou armádu směrem do výšin Craig Eillaich nad severním koncem průsmyku. Poté, co je Mackay spatřil na

---

<sup>43</sup> NIEMOJOWSKA, s. 16-17.

<sup>44</sup> Tamtéž, s. 20.

<sup>45</sup> DAVIES, s. 467.

<sup>46</sup> DEVINE, Thomas Martin, *The Scottish Nation: 1700-2000*, London 2000, s. 32.



obzoru, uvědomil si, v jaké situaci se náhle ocitl. Po osmé hodině večerní vydal Dundee povel k útoku. Horalé nejprve vystřelili ze svých mušket a poté již spěchali, vytahující své meče, dolů po stráni svým obávaným během naboso.

Bitva u Killiecrankie vypukla 27. července 1689 a pro vikomta z Dundee se stala osudnou.<sup>47</sup> Dosažené velkolepé vítězství nad králem Vilémem bylo vykoupeno jeho smrtí.<sup>48</sup> Zasáhla ho zbloudilá kulka z muškety, v momentě, kdy mával na své jezdce, volajíc je do bitvy. Druhý den nato zemřel.<sup>49</sup> Bez svého vůdce byli horalé ztraceni, nehledě na to, že v bitvě přišlo o život ještě dalších téměř 600 mužů.<sup>50</sup> Tento úspěch byl tedy spíše Pyrrhovým vítězstvím, odrazilo se to v následující bitvě u Dunkeldu, která následovala tři týdny po vikomtově smrti. Zde byli povstalci definitivně poraženi regimentem cameroniánů, bývalými extrémními presbyteriány, kteří přešli do služeb krále Viléma.<sup>51</sup> Po skonu hrdiny, který byl přezdíváný Bonnie Dundee, došlo k rozdrobení jeho následovníků a skotské klany se opět vrátily ke své tradici v podobě vzájemných bojů. Náčelníkům klanů byla vyplacena odměna, díky níž ztvrdili veřejnou přísahu poslušnosti králi Vilémovi.<sup>52</sup> Ačkoli byla celkově Slavná revoluce v různých interpretacích brána jako převrat s absencí fyzického násilí, ve Skotsku a v Irsku bylo potřeba rozdrtit stoupence katolického krále silou, a tak zde docházelo k velkému krveprolití. Podobná situace se mohla odehrát i v Anglii, svědkem byl bývalý royalista Nicholas L'Estrange, který tvrdil, že zuřivou válku odvrátila pouhá náhoda a to zejména, že Jakub nepozvedl nad svým královstvím korouhev a také zmatek Jakubových spojenců.<sup>53</sup>

---

<sup>47</sup> MAGNUSSON, s. 515-516.

<sup>48</sup> DAVIES, s. 467.

<sup>49</sup> MAGNUSSON, s. 516.

<sup>50</sup> PREBBLE, John, *The Lion in the North*, London 1981, s. 278.

<sup>51</sup> FRANK, Jan, *Skotsko*, Praha 2007, s. 91.

<sup>52</sup> DAVIES, s. 467.

<sup>53</sup> MORGAN, s. 317.

### 3. 3 Company of Scotland a masakr v Glencoe

Ke zhoršujícím se vztahům mezi Anglií a Skotskem přispěly dva incidenty, aféra kolem Skotské společnosti a Glencoeský masakr.

Skotská společnost (tzv. Company of Scotland) byla založena roku 1695 pro obchod s Afrikou a Indií a pro nalezení zde nových kolonií. Byly do ní vkládány velké naděje, hlavně kvůli potřebě ozdravit skotskou ekonomiku. Anglická Východoindická společnost se však postavila do opozice nově vzniklé konkurenci, zejména v momentě, kdy měla Skotská společnost v plánu založit kolonii v Darienské šíji ve střední Americe, tedy v srdci španělského impéria. Vilém III. neměl v úmyslu pouštět se do roztržky se Španělskem, a tak zakázal anglickým obchodníkům investovat do Company of Scotland a následně přesvědčil i obchodníky z Hamburku a Amsterdamu. Ve Skotsku byli přesvědčeni, že za úpadek společnosti, který zanedlouho nastal, nemůže nikdo jiný než Angličané.<sup>54</sup>

V únoru 1692, následkem Vilémových politických kroků, došlo k neblaze proslulému masakru v Glencoe. Skupina klanu Campbellů překvapila klan MacDonaldů nepřipravené v posteli a podřezala jim hrdla.<sup>55</sup> Celá tato situace vyplynula z nedobrovolného odchodu krále Jakuba, jenž velmi neblaze dolehl na většinu Skotů, obzvláště když byl tento čin nazýván abdikací. V nastalém zmatku se od hlav klanů očekávala slíbená věrnost novému panovníkovi. To bylo však pro Skoty nepřipustné, neboť králové vždy přísahali oddanost národu, ne naopak. A tak se mnoho z nich odebralo za svým pravým králem do Francie, kde pobýval, a požádalo ho o radu. Jakub si moc dobře uvědomoval následky, které by nastaly, kdyby jim svolení k přísaze věrnosti novému anglickému králi neposvětil. Po zvážení situace jim tedy v obavě možné pomsty na celých skotských rodech ze strany Viléma dal své svolení.

Ústřední postavou masakru byl MacIain, hlava klanu MacDonaldů, který sídlil v Glencoe. Tento starý muž, jenž se právě vrátil z Francie, nestihl termín složení věrnosti, který byl dán na 1. ledna 1692. I když přijel 30. prosince do Fort Williamu k včasné registraci přísahy, nedorazil tam řádný úředník koruny, a tak byl MacDonald poslán zpět domů. Slib věrnosti se mu podařilo zaregistrovat až týden poté. V té samé době byl v parlamentu ve Westminsteru v nemilosti státní

---

<sup>54</sup> COWARD, Barry, *The Stuart age: England 1603-1714*, London 1994, s. 415-416.

<sup>55</sup> DAVIES, s. 467.

tajemník krále Jakuba pro Skotsko za svou přílišnou liknavost na skotské Vysočině. Sir John Dalrymple, jak se jmenoval, byl následně Vilémem přinucen k demonstraci vládní síly na vysočině. Plán zněl jasně – na výstrahu vyvraždit jeden ze skotských klanů. Za cíl byli vybráni právě zmínění MacDonaldové.

Vyvražděním rodu MacDonaldů byli pověřeni Campbellové z Argyllu, kteří jako jedni z mála významných klanů zradili skotské zájmy, aby se zalíbili novému panovníkovi. Dne 1. února vyrazil regiment pod velením Roberta Campbella z Glenlyonu do údolí Glencoe. Přijeli jako mírová mise, a tak byli vřele pohoštěni a ubytováni po několik dní.<sup>56</sup> Rozkazy k útoku přišly 12. ledna v okamžiku, kdy hrál Robert Campbell karty se syny vůdce klanu Johnem a Alasdaiem. Oba klany byly rovněž propojeny sňatkem mezi neteří Campbella a již zmíněným Alasdaiem.<sup>57</sup>

Časného rána 13. února se Campbellovi vojáci probudili a všechny MacDonaldy do jednoho vyvraždili. Neušetřili ani ženy, děti, mladé či staré. Ti, kterým se podařilo toho rána uniknout, museli ve svém útěku čelit jedné z těch nejkrutějších zim.<sup>58</sup> Také oběma synům MacIaina MacDonalda a jeho malému vnukovi se podařilo z této krvavé vřavy utéci. Nicméně, nejméně 38 osob z klanu MacDonaldů bylo brutálně zavražděno a mnoho z nich zemřelo při útěku ve sněhové bouři.<sup>59</sup>

Paradoxem je, že vojáci, kteří se na celé akci podíleli, ve většině nepocházeli z klanu Campbellů. Jednalo se tedy spíše o Campbellovo velení, ne o jeho rodový klan. Nicméně se klan Campbellů tímto hrůzným činem zapsal neblaze do skotských dějin a toto barbarské krveprolití nemělo být na vysočině nikdy zapomenuto, neboť slouží jako připomínka despotické vlády Viléma Oranžského. Není divu, že tento tvrdý krok měl na Skoty opačný efekt a nejen že je nezastrašil, nýbrž jim dodal odvahy a byl impulzem pro vytvoření silné jakobitské komunity.<sup>60</sup>

---

<sup>56</sup> STEWART, s. 150.

<sup>57</sup> MAGNUSSON, s. 524.

<sup>58</sup> STEWART, s. 150.

<sup>59</sup> MAGNUSSON, s. 525.

<sup>60</sup> STEWART, s. 150.

### 3. 4 Starý pretendent

Po devítileté válce, kdy byl v roce 1697 sjednán vratký mír, přerušila Francie na nějakou dobu podporu jakobitského tábora. Po čtyřech letech, kdy hrozila Evropě opět válka, konkrétně válka o španělské dědictví, projevil Ludvík XIV. opět podporu Stuartovcům, v tomto případě už v podobě Jakuba Františka, syna Jakuba II., zvaného „starý pretendent“.<sup>61</sup> Starého pretendenta, jak nazývali Jakuba Františka, uznalo za právoplatného krále Anglie i Španělsko, Modena a Vatikán. Všemi zmíněnými zeměmi mu bylo přislíbeno, že mu pomohou k opětovnému získání anglického trůnu.<sup>62</sup> V Anglii mezitím vyvstala sporná otázka o následnictví, kterou Vilém začal urputně řešit již po smrti své ženy a po prvním neúspěšném návrhu zvolit za svého nástupce mladého Jakuba Františka. Tato nabídka od „uzurpátora anglického trůnu“ nebyla samozřejmě pro jeho otce Jakuba II. přijatelná. Po prověření všech stuartovských kandidátů padl Vilémův zrak na Žofii Hannoverkou, vnučku Jakuba I. Avšak v této době již Žofie dovršila úctyhodného věku, a tak si příliš velké ambice na trůn nedělala. Právě z její hlavy přišla myšlenka znovu se pokusit o rozumnou domluvu s Jakubem II. a přenést nástupnictví na jeho syna, ovšem za potupných podmínek – vzdát se koruny ve svůj prospěch a poslat syna do Anglie. Ani tento pokus však neuspěl. Když už bylo jasné, že se Vilém znovu neožení a Jakubova dcera Anna, která ačkoliv porodila šestnáct dětí, neměla v roce 1700 už žádného žijícího potomka, nastaly v řadách parlamentu obavy. Roku 1701 byla Žofie Hannoverká uznána právoplatnou dědičkou anglické koruny pro případ, že by došlo k náhlé smrti Viléma a následně Anny a ani jeden by neměl potomky.<sup>63</sup>

Ke konci vlády krále Viléma se anglo-skotské vztahy nacházely v neudržitelném stavu, nejhorším za posledních desítek let. Na napjatou situaci měly vliv i související události jako neúroda z let 1695-1699 či narušování obchodu kvůli válce s Francií.<sup>64</sup> 8. března 1702 však Vilém

---

<sup>61</sup> MORGAN, s. 319.

<sup>62</sup> NIEMOJOWSKA, s. 29.

<sup>63</sup> Tamtéž, s. 31-32.

<sup>64</sup> KOVÁŘ, *Poslední léta stuartovské monarchie (1707-1714)*, s. 57.

náhle zemřel. Stalo se tak díky nešťastnému pádu při jízdě na koni, z něhož utrpěl smrtelné zranění, na jehož následky král skonal.<sup>65</sup>

Po smrti Viléma, zanedlouho po stanovení nástupnictví v březnu roku 1702, na jeho místo usedla Anna Stuartovna. V Saint-Germain tak vzplanuly naděje na zárnou budoucnost a opětovné získání země do rukou Stuartovců. Doufalo se, že až se bude Anna poohlížet po svém nástupci, vybere si svého bratra před nějakým Hannoverským cizincem.<sup>66</sup> Ačkoliv Anna nebyla jako panovnice moc úspěšná, za vlády královny došlo k mnoha důležitým událostem. Jedná se především o unii se Skotskem a vleklou válkou s Francií, která však pro Anglii skončila vítězně.<sup>67</sup> Katalyzátorem, nastalé situace vedoucí k zákonu o unii, byl fakt, že skotský parlament nebyl přizván k jednání o nástupnictví, ani k vyjádření o vstupu do války s Francií. Skotsko na to tudíž reagovalo řadami zákonů o svobodném výběru panovníka a anglický parlament se obával francouzské podpory jakobitů.

Vztah Skotska a Anglie musel být nově definován. Anglie se vzdala svého protiunijního stanoviska, zároveň ale upřela Skotsku možnost kompromisu. Požadavky zněly jasně, buď Skotsko uzná nástupnictví hannoverské dynastie, nebo přistoupí na jednání a vytvoření parlamentní unie. Pokud na tyto podmínky nepřistoupí, hrozilo by Skotsku ukončení dosavadních obchodních výhod, obchodní zájmy nakonec sehrály v této situaci rozhodující roli, neboť skotský zahraniční obchod byl založen především na spolupráci s Anglií.<sup>68</sup> Skotsko a Anglie měly tedy vytvořit jednu zemi s jedním parlamentem – Velkou Británií. Skotsko také dostalo příslib obdržení finančního obnosu v hodnotě 398 085 liber a 10 šilinků. To je mělo odškodnit za krach Company of Scotland.<sup>69</sup> *Act of Union* čili zákon o unii vstoupil oficiálně v platnost 1. května 1707.<sup>70</sup> Tato smlouva pro obě království znamenala mnohé změny jako například zmíněný jeden společný

---

<sup>65</sup> KOVÁŘ, *Anglie královny Anny*, s. 194.

<sup>66</sup> NIEMOJOWSKA, s. 33-34.

<sup>67</sup> Tamtéž, s. 35.

<sup>68</sup> FRANK, s. 95.

<sup>69</sup> KOVÁŘ, Martin, *Velká Británie v éře Roberta Walpola*, Praha 2004, s. 186-187.

<sup>70</sup> ŘÍCHOVÁ, s. 54.

parlament, jeden panovník, stejná vlajka, měna, daňový a obchodní systém. Skotsko si na druhou stranu ponechalo svou nezávislou presbyteriánskou církev a právní řád.<sup>71</sup>

### 3. 5 Pokus z roku 1708

Krátce po unii Anglie a Skotska byla roku 1708 plánována opět další stuartovská výprava, tentokrát již pod vedením „starého pretendenta“ Jakuba Františka Stuarta.<sup>72</sup> Ústředním bodem celého hnutí byl vždy král v exilu, který sídlil ve Francii v Saint-Germain-en-Laye do roku 1713 a v letech 1713-1715 v Lorraine v Bar-le-Duc. Nicméně ve skutečnosti mezi roky 1713 a 1715 zde byly dvě centra jakobitské „vlády“. Ačkoliv Jakub František Stuart dostával pravidelně aktuální zprávy ohledně jakobitských záležitostí prostřednictvím korespondence a příležitostných návštěv v Bar, a byl jistě považován za hlavní autoritu uvnitř hnutí, jeho matka, vdova po Jakubovi II., královna Marie z Modeny pokračovala ve vládě na dvoře v exilu v Saint-Germain do roku 1716.<sup>73</sup> V té době bylo Skotsko plné agentů a špehů pracujících pro Francii. Jeden z nich přišel s informací, že mnozí vlivní muži a hlavy skotských klanů jsou připraveni k boji proti Unii. Jsou také nakloněni přerušení možné poslušnosti hannoverské dynastie na anglickém trůně po smrti bezdětné královny Anny. Francie, povzbuzena slibem armády o 25 tisících mužích a jejich odhodláním vstoupit do akce, se rozhodla poskytnout podporu mladému Jakubovi a vyslat ho do Skotska. Expedici dostal pod své velení admirál Claude de Forbin. Ten se ale pokoušel výpravu francouzskému králi vymluvit, neboť ji považoval za šílenou, Ludvík XIV. ale byl neoblomný.<sup>74</sup>

Výprava, směřovaná do Skotska, byla složena z pěti válečných a jednadvaceti dopravních lodí a šestitisícové armády. Nechyběla také bohatá výzbroj pro další potencionální skotské dobrovolníky, kteří měli tvořit další součást armády, jejich odhad se pohyboval kolem 12 tisíc mužů. K vyloštění ve Skotsku však vůbec nedošlo. Další pokus o invazi opět postihly nešťastné události. Počasí Stuartovcům nepřálo, z toho důvodu byl znemožněn pokus o vyloštění a byl nařízen rychlý návrat do Dunkerque. Dalšími faktory byly i dobře bránící anglické loďstvo či

---

<sup>71</sup> FRANK, s. 96.

<sup>72</sup> NIEMOJOWSKA, s. 46.

<sup>73</sup> SZECHI, Daniel, s. 52.

<sup>74</sup> MAGNUSSON, s. 559.

selhání konspirační sítě.<sup>75</sup> Po smrti královny Anny započal opětovný zmatek v zemi. V období interregna, které trvalo téměř tři měsíce, přijali whigové mnohá bezpečnostní opatření kvůli obavě ze stuartovské intervence.<sup>76</sup> Stuartovská hrozba vyděsila regentskou radu natolik, že na tuto situaci reagoval i sir Winston Churchill: „*Energická opatření k zajištění nástupnictví hannoverské dynastie. V loďstvu byla vyhlášena pohotovost a vzápětí přišel rozkaz, aby flotila hlídkovala v Lamanšském průlivu a sledovala francouzské přístavy.*“<sup>77</sup> Dále bylo odvoláno deset praporů armády z Holandska a v celé zemi byla posílena vojska a svolána domobrana. To vše ale bylo zbytečné, neboť Jakub a jeho stoupenci vynikali svou organizační slabostí, a tak celá převratná změna dynastie proběhla pokojně.<sup>78</sup>

Nástupem hannoverské dynastie na anglický trůn v roce 1714 došlo ke zhoršení již tak velmi napjaté situace v zemi. Zesnulá královna Anna mohla být pokládána stále za pravou Stuartovnu, nástup cizí dynastie v čele s německy mluvícím kurfiřtem, který se ještě k tomu zvláště zaměřoval na intervenci v zahraničí a na whigismus, vyvolával další obavy.<sup>79</sup> Po vzniku unie nebyla politická situace příliš stabilní. Režim nové hannoverské dynastie měl své podporovatele ve Skotsku ve větších městech a v presbyteriánských pevnostech. Jednalo se především o západ a jihozápad země. Velmi silnou oporou jim byl také mocný klan z vysočiny, Campbellové z Argyllu.<sup>80</sup> Ve dvacátých letech 18. století rovněž nepomohlo ke zlepšení situace vypuknutí epidemií nemocí, např. neštovic, chřipkových infekcí. Měly posléze negativní dopad na počet obyvatel.<sup>81</sup> Napětí se nadále zvyšovalo s pokračováním pojetí zahraniční politiky. Nový panovník Jiří I. vypjatě posílal své anglické námořní síly zajistit hannoverské cílena Baltu. Dále se také přiostrhoval politický souboj o postavení ve vládě mezi toryi a whigy, k nimž se panovník

---

<sup>75</sup> NIEMOJOWSKA, s. 46-47.

<sup>76</sup> Tamtéž, s. 57.

<sup>77</sup> CHURCHILL, Winston, *Dějiny anglicky mluvících národů: Věk revoluce*, Praha 1999, s. 821.

<sup>78</sup> NIEMOJOWSKA, s. 57.

<sup>79</sup> MORGAN, s. 324.

<sup>80</sup> WORMALD, Jenny, *Dějiny Skotska*, Praha 2007, s. 149-150.

<sup>81</sup> MORGAN, s. 328.

příkláněl. Vyvrcholilo to roku 1717 rozštěpením whigů a následným pokračováním v boji o moc.<sup>82</sup> Podle Bolingbrokea to byl jeden z hlavních důvodů, proč Stuartovská otázka přežívala po dobu delší než jedno století: „*Kdyby se s toryi zacházelo mírněji, nevrhali by se s takovou zuřivostí na pomoc Stuartovcům. Intenzita jejich pronásledování whigy je vhněla masově do náručí této dynastie.*“<sup>83</sup>

Výsledkem zmíněných souvislostí bylo, že Skotsko bylo navzdory existenci unie v roce 1715 stále chudé. Osm let žádného či mizivého hospodářského růstu zhatilo očekávání ekonomické spásy. Skotskem zmítala stejná poválečná hospodářská recese, která postihla Anglii a Wales. Počet chudých a nezaměstnaných na konci roku 1714 začal znepokojovat vládu ve Westminsteru. Nové policejní komisi bylo tudíž nařízeno, aby problém prozkoumala. Skotské potíže vyplývaly ze stejných souvislostí jako irské, totiž z válečných škod způsobených v 17. století. Některé významné rozdíly se ale projeví až na počátku 18. století.<sup>84</sup>

---

<sup>82</sup> Tamtéž, s. 326.

<sup>83</sup> NIEMOJOWSKA, s. 59.

<sup>84</sup> SZECHI, s. 16.



## 4. Povstání 1715

Každý jakobita jistě věřil, že Stuartovská dynastie by měla být náležitě navrácena zpět tam, kam patří, tedy na britský trůn. Anglické, irské a skotské důvody ohledně této restaurace se přitom značně rozcházely. Anglický jakobitismus v průběhu roku 1715 rostl především díky nespokojenosti s ekonomickým, sociálním a politickým vývojem od roku 1688.<sup>85</sup> Naopak irští jakobité chtěli nejrevolučnější změny ze všech. Jednalo se především o obnovení katolicismu do pozice státní církve v Irsku. Radikalismus jakobitismu ve Skotsku v roce 1715 nepředčil ten irský, jelikož po občanské válce z roku 1690, na rozdíl od Irska, byl povstalcům umožněn tichý návrat domů a následný slib věrnosti králi Vilémovi. Skotské cíle byly zaměřeny hlavně na radikální změny ve státní správě anglo-skotské unie.<sup>86</sup>

Již počátkem roku 1714 započaly v Bristolu první vážnější nepokoje a od jara následujícího roku 1715 se neklid rozmáhal po celé zemi. Rozbouřené davy ve Wolvenhamptonu, Manchesteru, Warringtonu, Leedsu, Newcastlu, Birminghamu, Sheffieldu a Shrewsbury hlásaly: „*Pryč s Hannoverským a Marlboroughem, ať žije Berwick a Stuart!*“, „*Pryč s Němci a Jiřím, ať žije Ormonde!*“ Každá slavnostní událost, jako například výročí restaurace Karla II., narozeniny Jakuba Františka Stuarta či výročí korunovace královny Alžběty I., byla příležitostí k tomu, aby mohly vyjít do ulic se svými názory a při tom zdemolovat pár obchodů. Výjimkou byla východní Anglie, jež byla vždy nejvíce protestantská a byla také snadněji kontrolovatelná z hlavního města Londýna. Po těchto zprávách se opět navrátily myšlenky a naděje jakobitismu, ačkoli se nikdo otevřeně nepřihlásil k podpoře Stuartovců, začaly přicházet finanční podpory pro uskutečnění plánu kancléře Bolinbrokea. Nikdo z Evropy se nehodlal pouštět do otevřeného boje s Anglií, avšak připojit se k jejímu podráždění tomu neodolalo například Španělsko, které zaslalo pro jakobitskou věc půl milionu livrů či Vatikán tři sta tisíc. Další finanční obnos 25 tisíc zlatých louisdorů darovalo Lotrinsko, jeden francouzský bankéř poskytl částku dokonce 20 tisíc écu, za to očekával titul, který mu Jakub přislíbil. Také anglický vévoda z Marlborough tajně přispěl s dvěma tisíci librami a francouzský panovník Ludvík XIV. zase slíbil zajistit vybavení válečných lodí a dodání vojska.

---

<sup>85</sup> SZECHI, s. 58-59.

<sup>86</sup> Tamtéž, s. 60-61.

Povstání mělo, dle plánů Bolingbroka, vypuknout současně na třech místech. Jednat se mělo o západní Anglii, kde bylo hlavním úmyslem ovládnout tři důležité přístavy: Plymouth, Bristol a Exeter, a dále o Skotsko a severní Anglii. Za ohnisko povstání byla však považována hlavně západní část země, kde již měl vše na starosti vévoda Ormonde společně s propuštěnými toryovskými důstojníky a dalšími oběťmi whigovské čistky. Skotsko a sever Anglie měly sehrát pouze pomocnou roli. Sídlem hlavního štábu povstání byl Bath a přístav Plymouth byl vybrán jako místo pro vylovení Jakuba Františka.<sup>87</sup> Když už bylo po povstání uvažoval Berwick o Ormondovi: „*Provedení tohoto plánu vyžadovalo vůdce se značnými schopnostmi a rozhodným charakterem. Tak smělý záměr mohl být uskutečněn jedině člověkem s heroickou povahou, a právě ta vévodovi Ormondovi scházela. Neboť, i když to byl člověk s velikou osobní odvahou a těšil se všeobecné vážnosti, postrádal talent nezbytný k uskutečnění podobného plánu a měl velmi malou znalost vojenského umění. Jeho příkladný způsob života, vrozená štědrost a lehkost při jednání s lidmi každého typu, to všechno dohromady mu upevňovalo všeobecnou úctu a loajalitu armády. A přesto se veškeré naděje, které s ním byly spojovány, v mžiku rozplynuly ve chvíli jeho neočekávaného útěku.*“<sup>88</sup> Vévoda Berwick však velmi přeceňoval Ormondovu odvalu, ten v kritických situacích ztrácel hlavu podobně jako kancléř Bolingbroke, a opomíjel také jiné faktory, které měly vliv na porážku jakobitského povstání z roku 1715.<sup>89</sup>

Vévoda Ormonde nejprve plný nadšení popisoval ve svých dopisech počet naverbovaných vojáků a shromážděných zbraní, ale po zjištění, že bude anglickým parlamentem označen za zrádce, ho entuziasmus rychle opustil a vzápětí uprchl ze země po vzoru kancléře Bolingbrokea.<sup>90</sup> Před svým úprkem do Francie nestihl ani o svém odjezdu informovat své okolí či zadat další instrukce o velení svému následovateli. Jeho post nakonec zaujal lord Lansdowne, který ihned obratně uchopil velení do svých rukou, založil hlavní arzenál v Bathu a začal shromažďovat povstalecké oddíly v Bristolu a v Plymouthu.<sup>91</sup> Naneštěstí byly ale všechny přípravy zbytečné,

---

<sup>87</sup> NIEMOJOWSKA, s. 64-65.

<sup>88</sup> BERWICK, s. 248.

<sup>89</sup> NIEMOJOWSKA, s. 65.

<sup>90</sup> COOKE, s. 391.

<sup>91</sup> NIEMOJOWSKA, s. 65.

jelikož vláda v Londýně byla informována o každém kroku povstání. Již po krátké době, co uprchl vévoda Ormonde, byl vydán parlamentem speciální zákon pro zatčení šesti poslanců, kteří byli zapleteni do zosnování povstání. Již před vydáním tohoto zákona byli už také zatčeni hlavní spiklenci v čele s vévodou Povisem, lordem Lansdownem a Dupplinem a dalšími menšími aristokraty, velkostatkáři, bývalými důstojníky, úředníky státní správy atd. V Bristolu a v Plymouthu byla posílena na žádost vlády posádka, tudíž snaha o vypuknutí povstání na západě Anglie byla potlačena.

Hlavním strůjcem rozpadu plánovaného převratu nebyl však pouze vévoda Ormonde, jak tvrdil Berwick či zastánci Bolingbrokea, nýbrž samotný kancléř Bolingbroke, jenž ač neuvědoměle zasáhl do chodu a zániku povstání. Na vrcholu své moci byl nejen velký prostopášník, ale také ješitný chvástal, což se mu v dané situaci nevyplatilo. V Paříži se po útěku setkal se svou dřívější milenkou, bývalou jeptiškou, Claudine-Alexandrine Guérin de Tencin. Ta byla v téže době milenkou pozdějšího kardinála a ministra financí Filipa Orleánského, Guillama Duboise. Páter Dubois byl velkým odpůrcem Stuartovců a mimo jiné také přítelem anglického vyslance hraběte Johna Staira. Anglická vláda byla tudíž výborně informována o všech plánech jakobitů, jelikož měl Bolingbroke ve velké oblibě probírat své záměry se ženami. A tak se Claudine svěřovala se všemi detaily Bolingbrokeova vyprávění páterovi Duboisovi a ten následně hraběti Stairovi.<sup>92</sup> Pokus o vzpouru v západní Anglii skončil ještě dříve, než začal. Vévoda Ormonde byl ještě donucen pobouřenými jakobity k návratu do Anglie. Zůstal zde však jen po několik dní, jelikož v té době byli už všichni povstalci ve vězení nebo rozprchnuti. Poté se vrátil opět do Bretaně, kde se setkal s Jakubem, který přijel z Lotrinska a zděšeně sledoval vzniklou situaci. I když se v západní Anglii jakobitské povstání nezdařilo, Jakubovo odhodlání však nepolevilo a dalším cílem bylo určeno Skotsko.<sup>93</sup>

Tato otázka byla ale stejně komplikovaná jako ta v Anglii. První problém souvisel s Berwickem. Podle Jakubova plánu se měl Berwick postavit do čela skotského povstání. I když byl Jakub v očích Berwicka jeho panovníkem, byl dle práva Berwick poddaným francouzského krále, a tudíž mohl dostávat rozkazy pouze od francouzského panovníka.<sup>94</sup> Ludvíkův rozkaz zněl

---

<sup>92</sup> Tamtéž, s. 66.

<sup>93</sup> Tamtéž s. 67.

<sup>94</sup> PETRIE, s. 131.

bohužel jednoznačně: francouzský maršál nesmí být v žádném případě zapleten do vzniklé situace. Jakub byl po Berwickově zprávě rozrušen, a dokonce mu připomenul, že je jeho poddaným a nemanželským synem jeho otce, a tudíž nemá žádné právo odmítnout jeho příkaz. Ačkoliv se mu vévoda Berwick snažil vysvětlit svoji komplikovanou situaci, Jakub jeho argumenty neposlouchal a tuto zradu mu nikdy nebyl schopen odpustit.

#### 4. 1 Povstání hraběte Mara

6. září 1715 ve Skotsku mezitím rozpoutal povstání hrabě John Mar. Hrabě Mar se uchýlil zpět do Skotska poté, co byl odmítnut u dvora Jiřího I., ačkoli byl napřed proti Unii Anglie a Skotska, později se přidal k zastáncům. Po této potupě u dvora ale obrátil a přidal se ke skotským jakobitům. V povstání pro něj nebyla plánována žádná zásadní role, nicméně v září roku 1715 sezval občany vesničky Braemar k příležitosti „tynchal“, což byl tradiční skotský hon a nečekaně zde přednesl velkolepý projev a pozvedl standartu.<sup>95</sup> Standarta krále Jakuba byla pozvednuta 6. září 1715 v již zmíněné vesničce Braemar, která se nacházela v pohoří Grampian. Tato událost vzbudila rozruch a silně ovlivnila a přilákala všechny velké magnáty skotského severovýchodu.<sup>96</sup>

Počátek rebelie byl velmi slibný, neboť nenávisť skotského lidu k Anglii a k cizímu hannoverskému panovníkovi byla tak intenzivní, že zastínila i malou způsobilost a zkušenost hraběte Mara.<sup>97</sup> Jakobité se za krátkou dobu zmocnili města Inverness a Perthu, ale edinburskou pevnost se jim dobýt nepodařilo. Počátkem října měla Marova armáda 5000 pěšáků, 1000 jezdců, dalších 2500 mužů ze západních klanů a dorazit mělo ještě 3600 bojovníků ze severu.<sup>98</sup> Ačkoli to byla jakobitská armáda, neznamenalo to, že byla složená pouze z horalů z vysočiny. Téměř polovina jednotek povstaleckého vojska pocházela z nížiny ze severovýchodu země. Tato armáda měla v úmyslu společně bojovat za svobodu, zrušení unie s Anglií a o dosazení dynastie Stuartovců zpět na anglický trůn. Pro mnohé může být udivující také fakt, že se tyto tisíce

---

<sup>95</sup> NIEMOJOWSKA, s. 68-69.

<sup>96</sup> MAGNUSSON, s. 563.

<sup>97</sup> NIEMOJOWSKA, s. 69.

<sup>98</sup> BARTHORP, Michael, *The Jacobite Rebellions 1689-1745*, London 1982, s. 6.

bojujících mužů shromáždily pod pozvednutou standartou ještě předtím, než jejich král stihl vůbec vstoupit do svého království. Hrabě z Maru totiž pozvedl standartu rebelie bez Jakubova vědomí.<sup>99</sup> Na opačné straně tábora, pod velením vévody Argylla, měly vládní jednotky ve Skotsku dohromady dva tisíce mužů. Dalším úspěchem rovněž bylo zmocnění se vládní válečné lodi povstalci, která vezla zbraně a munici pro Argyllovo vojsko. Zajímavostí bylo, že hrabě Argyll ve skrytu sympatizoval se Stuartovci, neměl zájem o boj s nimi a byl dokonce připraven se k nim přidat.

Ve stejnou dobu proběhlo malé povstání na severu Anglie pod vedením místního poslance Thomase Forstera a hraběte Derwentwata, jež byl Jakubův přítel z dětských let. Navzdory očekávání se ale k povstání připojilo málo dobrovolníků, a to následně přerostlo v zoufalou situaci.<sup>100</sup> Město Newcastle nebylo dobyto díky neschopnosti Forstera, ačkoli bylo město skoro celé jakobitské. Povstalci se rozhodli dobýt Liverpool, avšak u Prestonu, kde měli rozložený tábor, se nechali překvapit anglickou armádou v čele s generálem Carpenterem. 14. listopadu 1715 byli poraženi, 143 skotských a 75 anglických šlechticů a kolem 1500 vojáků padlo do zajetí.<sup>101</sup> „*Celé toto povstání na severu,*“ tvrdí Charles Petrie, „*bylo největším fiaskem ze všech jakobitských povstání, dokonce nebyla zachráněna ani čest. Jediným důvodem pro Forsterovu slávu bylo to, že pak uprchl z vězení v Newgate, kde zahynulo tolik lidí schopnějších a cennějších nežli on.*“<sup>102</sup> Když se hrabě Mar dozvěděl o tomto neúspěšném povstání, opustil Perth a pokusil se sejít s oddíly Forstera v Lancashire. To ale vyžadovalo obejít oddíly protivníka Argylla, což se tak snadno provést nedalo, ačkoli již Argyll v té době byl bez vládních posil a docházeli mu také schopní velitelé.

A tak se oba dva tábory střetly 13. listopadu v dolině Sheriffmuir u Dunblane, kde proběhla velmi krvavá bitva, po které se nakonec obě strany prohlásily za vítěze. Z historického hlediska ale můžeme přisoudit vítězství spíše vévodovi Argyllovi, poněvadž se mu podařilo docílit zastavení Marových vojsk a stáhnutí hraběte Mara zpět do Perthu. Dle historiků byl tento zpětný krok zbytečný, místo toho mohl pokračovat dále na jih země. Samotný Mar okomentoval svůj

---

<sup>99</sup> MAGNUSSON, s. 563.

<sup>100</sup> NIEMOJOWSKA, s. 69.

<sup>101</sup> Tamtéž, s. 70.

<sup>102</sup> PETRIE, s. 130.

počin tak, že jeho návrat do Perthu byl hlavně kvůli vyčkání na příjezd Jakuba, který měl dovézt zbraně a posily. Zatímco Mar byl plný očekávání z příjezdu katolického panovníka, armáda se mu rychle zmenšovala a Jakub, který byl ještě ve Francii, řešil, aby se mohl vůbec nějakým způsobem dostat do své země.

Jakobity vzápětí postihla ještě jedna velká pohroma – dne 1. září 1715 zemřel téměř již „nesmrtelný“ Ludvík XIV. Ztratili tak francouzskou podporu a pomoc, jež často překonávala meze jeho politických záměrů, neboť Stuartovce pokládal za součást své rodiny.<sup>103</sup> Hrabě Mar samozřejmě v době, kdy prohlásil Jakuba králem a pozvedl stuartovskou standartu, o této nešťastné události nic nevěděl.<sup>104</sup> Po jeho smrti nastoupil na francouzský trůn Filip Orleánský. To se sice neshodovalo s Ludvíkovou poslední vůlí, ale Filip dosáhl trůnu jako regent za nezletilého syna zesnulého panovníka, Ludvíka XV.<sup>105</sup>

Filipův vztah k okolnostem a současným situacím byl mnohem pragmatičtější, než tomu bylo u Ludvíka XIV. Ačkoliv nechoval žádnou zášť vůči rodu Stuartovců, jeho pozice nebyla natolik pevná, aby si mohl dovolit Anglii dráždit, a tak byl jeho nástup na trůn pro Jakuba zničující.<sup>106</sup> Kvůli nátlaku Anglie, nechal zadržet a odzbrojit flotilu, kterou měl Jakub přislíbenou. Na druhou stranu ji ale odmítl, tak jako odevzdání stuartovské výzbroje a válečných lodí, vydat do Anglie. Důvodem bylo to, ačkoli jeho lhostejnosti ke Stuartovcům, že jako každý správný francouzský panovník považoval za úhlavního nepřítele Francie právě Anglii. Dalším důvodem byla také Filipova hrdost a nechuť dále snášet anglické požadavky a příkazy, což značí jedna ze vzniklých situací ohledně Jakuba. V momentě, kdy anglická vláda dostala zprávu o Jakubově nepřítomnosti v Lotrinsku, ani v Bari, započal velký tlak ze strany Anglie na francouzského panovníka, aby ihned zjistil, kde se právě Jakub nachází. Ten na dopis plný hrozeb od Jiřího I. reagoval velmi chladně, souhlasil, že mu samozřejmě nařídí, aby se vrátil zpět do Lotrinska, hned jak dostane zprávu o jeho současném pobytu, ale že však není policistou krále Anglie, a tak Jakuba nemíní nahánět po celé zemi.<sup>107</sup>

---

<sup>103</sup> NIEMOJOWSKA, s. 70.

<sup>104</sup> PETRIE, s. 127.

<sup>105</sup> STEWART, s. 166.

<sup>106</sup> NIEMOJOWSKA, s. 70.

<sup>107</sup> Tamtéž, s. 71.

Nicméně, nejprve probíhalo vše dobře. Jakub byl bez jakéhokoli odporu uznán právoplatným králem v Perthu plukovníkem Balfourem, v Aberdeenu hrabětem Marischaem, v Dundee vikomtem z Dundee, v Montrose hrabětem ze Southesk a ve Forres sirem Williamem Gordonem.<sup>108</sup> Potíže však nastaly ve spojitosti s jeho příjezdem. I přes Jakubovo velké odhodlání dostat se do Skotska za každou cenu, zabavené loďstvo způsobilo tomuto cíli značné překážky.

Dalším vzniklým problémem byla také starost o jeho vlastní bezpečí. Hrabě Stair, anglický velvyslanec, jenž se přátelil s již zmíněným opatem Duboisem, se hned po zjištění současného pobytu stuartovského panovníka rozhodl, že vezme situaci do svých rukou a Jakuba zabije. Na vrchol jakobitských hrdinů se zde dostala postava paní poštmistrové jízdní pošty v Nonancourtu . Ta se zasloužila za záchranu Jakuba tím, že vyslechla tajný rozhovor mezi agenty velvyslance Staira a jakéhosi Kellyho či Douglase, jména se v různých verzích liší. Z rozhovoru bystře pochopila, že tento pasažér je najatý vrah pro vraždu stuartovského krále. Paní poštmistrová Jakuba před údajným atentátem varovala a dále pro pokračování příběhu existují dvě verze. Jedna vypráví o tom, že poslala vrahy špatným směrem, jiná zase, že Stuarta sama po dobu několika dní ukrývala. Později se Jakub konečně odhodlal k výpravě do Skotska, opustil St. Malo a vydal se do Dunkerque, tam byla připravena v utajení jediná loď, kterou se podařilo uchránit před zabavením. Loď sice nebyla nijak velká, ale byla vybavena osmi děly, velkým množstvím zbraní a munice a koňakem. To mělo Angličany zmást, v případě jejího objevení.

## 4. 2 Výprava do Skotska

Před Vánocemi roku 1715 odplul Jakub společně s Alanem Cameronem a několika sluhy na této lodi do vytoužené země, Skotska. Doprovázeli ho rovněž vévoda Liria, jenž byl synem Berwicka, který se i přes nesouhlas svého otce přidal k výpravě. Na poslední chvíli dorazila také radostná novina v podobě 200 tisíc korun, potřebný obnos pro výpravu získala Marie Beatrice od španělského panovníka Filipa. Do Calais je přivezli jakobité Francis Bulkeley a sir John Erskin a na bezpečnou přepravu zlata dohlédl právě vévoda Liria.<sup>109</sup>

Samotný Jakub dorazil do Skotska 2. ledna 1716 a stanul v maličké rybářské vesničce Peterhead, která se nacházela na severovýchodním pobřeží Skotska. Okamžik nadšení

---

<sup>108</sup> PETRIE, s. 129.

<sup>109</sup> NIEMOJOWSKA, s. 71.

trval však velice krátce, neboť se Jakub dozvěděl o nepříznivé situaci ve Skotsku a stále více upadající armádě.<sup>110</sup> Vojsko hraběte Mara se z původní 15 tisícové sestavy snížilo na pouhé tři tisíce, a ani tento malý zbytek armády se nenacházel v dobrém stavu. Počáteční srdečné přijetí Jakuba ve Skotsku však nahradila obava z dalšího dění. Ačkoli byl v Peterhead a v ostatních obcích horlivě vítán, vládli zde totiž věrní stoupenci Stuartovců, rod Keithů, nadšení vystřídalo značné napětí. Stuartovský král, jehož si obyvatelé Skotska představovali jako udatného, zářícího a heroického panovníka, se jevil spíše pochmurnou povahou, uzavřenou do sebe a hubenou postavou. To, že by měl být ten slavný Stuart? Ten, pro kterého vše obětovali a vkládají do něj všechny své naděje? Dalším znepokojením pro skotský lid byl jeho příjezd bez všech posil, zbraní a peněz, které se očekávaly. Samotný Jakub však nebyl zvyklý na tento styl života, který se od něj očekával. Vyrůstal a žil samotářsky, obklopen jen skromným kruhem přátel a pomocníků. Tato situace pro něj nebyla zvykem, tudíž se v ní ani neuměl chovat a dále obratně pohybovat. Ve styku s lidmi, z pro něj neznámého prostředí Skotska, působil na místní obyvatelstvo upjatým až nadutým dojmem. Po přesunu z Peterheadu do Perthu, v momentě, kdy se konala vojenská přehlídka, se rozčarování z panovníka již nedalo skrývat. Očitý svědek tuto situaci popsal slovy: *„Když jsme spatřili toho, kdo prý má být naším králem, zjistili jsme, že jeho přítomnost nám srdce nerozehřívá. Nepozorovali jsme na něm nic, co by mohlo být pokládáno za odvahu, zápal a chuť do boje. Vojíci jím brzy začali pohrdat, někteří si kladli otázku, zdali náhodou není nemluva, když neustále mlčí a tváří se pochmurně. Nikdy se mezi námi neobjevil, nepřihlížel našim cvičením, neprojevil zájem o podmínky, v jakých žijeme. Říká se, že okolnosti, ve kterých se ocitl, na něho působí depresivně – mohu jen říct, že depresivně na nás působil on sám. Kdyby nám poslal pět tisíc vojáků a sám se vůbec neobjevil, vykonali bychom velké činy.“* V této době však z Jakubova pochmurného postoje také vyplývalo to, že zde teprve zjistil smutný fakt o neúspěchu povstání na západě a na severu.

Další těžkou ránou pro něj bylo zjištění, že stovky jeho věrných stoupenců jsou vězněny po celé Anglii, mezi ně patřil i jeho dobrý přítel hrabě Derwentwater, a někteří dokonce čekají na smrt. Posledním bodem k dovršení katastrofy byla ztroskotaná loď, jež převážela do Skotska španělské zlato. Její ztroskotání u města Dundee bylo opravdovou smůlou jakobitů, kdy i přes pokusy zachránit alespoň část vezené sumy, z pokladu nezbylo nic. Zprávu o této nešťastné

---

<sup>110</sup> PETRIE, s. 139.



události přivezl Jakubovi vévoda Liria a dále popisuje následnou demoralizaci armády v táboře ve Scone, kde se nacházel hlavní stan.<sup>111</sup> „*Koncem ledna, “ píše vévoda, „o desáté večer, vpadl k nám vyděšený strážní voják, křičící, že viděl blížící se jízdu a že si je jist, že to je oddíl speciálně vyslaný nepřítelem s cílem zmocnit se krále. Hrabě Mar mu uvěřil a poslal ke králi Erskina a ještě jednoho povstalice, aby mu řekli, že se má připravit k okamžitému útěku, narychlo ho vzbudili a připravili koně. Současně Mar vyslal zvědy, aby zjistili, jaká je síla blížícího se nepřítele. Ukázalo se, že domnělá nepřátelská jízda není ničím více nežli jen oddílem nákladních koní vezoucích k nám potraviny sebrané v okolí. Krále informovali, že poplach je falešný, ale poněvadž již seděl na koni a všechno bylo připravené k návratu do Perthu, tak jsme se do Perthu vrátili. “<sup>112</sup>*

4. února roku 1716 opustil Jakub skotské břehy tak nečekaně, jako se u nich nedávno objevil.<sup>113</sup> Rychlost jeho náhlého odjezdu byla tak velká, že zde za sebou zanechal i své blízké jako byl například lord Tullibardine a lord Linlithgow. Tito dva muži za to bohužel zaplatili svým životem. Ve Skotsku zanechal svému osudu i vévodu Liriu, čímž si velice zneprátelil jeho otce Berwicka. Liria byl však odvážný mladík, a společně s Francisem Bulkeleyem se mu podařilo najmout loď a dopravit se v bezpečí do Holandska. Jakub svůj útěk považoval za rozumný a promyšlený plán, ale zbytek povstalců ve Skotsku jeho náhlé zmizení velice pobouřilo a neviděli v tom nic jiného než, že vzal nohy na ramena a nechal je na pospas nepříteli.

Na druhé straně tábora byl v té době k Argyllovi zaslán nový zástupce, který byl v podstatě náhradou za samotného vévodu. Hrabě William Cadogan, jak znělo jméno vyslaného zástupce, převzal prakticky celé vedení a jeho hlavním úkolem bylo, aby skotskou vzpouru už jednou pro vždy zažehnal. Holandské oddíly, jejichž velení bylo rovněž pod Cadoganovou kontrolou, pustošily zemi od Stirlingu k Inverness.

Dalším trestem pro Skotsko bylo zrušení 19 skotských rodových titulů a také dva anglické, členové těchto rodů byli rovněž obviněni ze zrady. Jakobité, kteří byli pochyťáni v různých koutech země, byli uvězněni, kde i většina z nich, díky hrozným podmínkám, zemřela. 30 povstalců bylo odsouzeno k smrti a další stovky byly poslány do Ameriky, dále probíhala konfiskace majetků a další pronásledování jakobitských rebelů. Ale i v této kruté době docházelo

---

<sup>111</sup> NIEMOJOWSKA, s. 72.

<sup>112</sup> Tamtéž, s. 73.

<sup>113</sup> DONNACHIE, Ian L., *A companion to Scottish history: from the reformation to the present*, London 1989, s. 188.

často a zejména ve Skotsku k útěkům z vězení. Jednou z těchto podivuhodných legend je ta, o lordovi Nithsdalovi, jehož příběh je zvěčněn v mnohých písních. Jeho žena se nejdříve pokoušela vyprosít mu milost u krále Jiřího I. Anglický panovník ženu, přes její naléhání, však ani nevyslechl. Lady Nithsdalová ale neupustila od plánu manžela vysvobodit, a tak přišla s dalším nápadem, který se kupodivu vydařil. Ač je zvláštní, že měl lord, odsouzený za velezradu, povolené návštěvy své manželky, a ještě k tomu s velkým doprovodem jejích čtyř služebných, lady Nithsdalová rychle využila této příležitosti. Podařilo se jí do vězení propašovat ženské šaty a ve vzniklém zmatku ho vyvedla ven jako jednu ze svých věrných společnic. Posléze uprchli do Říma, kde se také usadili. Zajímavostí je, že jejich titul nebyl zrušen a po jejich smrti automaticky i s majetkem přešel na syna.<sup>114</sup>

#### 4. 3 Konec povstání

Ačkoli povstání skončilo, jeho následky byly pro chod dalších událostí klíčové. Hannoverská dynastie nejenže přežila, ale rozdrčením rebelie si vydobyla velkou míru podpory, na níž se mohla v zemi spolehnout, a to i navzdory obecné neoblíbenosti krále Jiřího I.<sup>115</sup>

Naproti tomu Jakub se ocitl opětovně v typické Stuartovské pozici emigranta, bez peněz a příbytku. Byly mu uzavřeny všechny dříve spojenecké země, jelikož si žádná z nich nepřála rozkmotřit si Anglii. Jedinou možností bylo přijmout azyl ve Vatikánu, kam se i přes nechuť nakonec uchýlil. Vatikán byl totiž místem, kam se ho již delší dobu snažila anglická vláda zahnat, neboť Jakub, jako zjevný příjemce peněz od katolické církve, by byl pro protestantskou Anglii, více hrozivější. Než odjel z Francie, stihl ještě vykonat jednu podstatnou záležitost, která se týkala kancléře Bolingrokea. Po zjištění, že všechny jeho plány a přípravy byly zničeny pouze kvůli kancléřově nezodpovědnosti vedoucí k prozrazení, odvolal Bolingrokea z jeho funkce a obvinil ho ze zanedbávání veškerých svých povinností a zastavení peněz a munice, které byly určeny pro Skotsko. Bolingbroke se bránil všemi způsoby, házel vinu na druhé a ze zrady obvinil dokonce svého přítele Berwicka, který se za něj ještě v dané situaci postavil.

Po odjezdu z Francie se uchýlil na nějakou dobu do Avignonu, který patřil v té době Vatikánu. Za ním se začali sjíždět ostatní jakobité, kteří byli rozprašeni v dřívějších pokusech o

---

<sup>114</sup> NIEMOJOWSKA, s. 74-75.

<sup>115</sup> MARSHALL, Dorothy, *Eighteenth century England*, London 1974, s. 85.

restauraci Stuartovců. V tomto ohromném tábořišti stuartovských stoupců mohly tak započít divoké diskuze a vzájemné obviňování ohledně minulých událostí, kdy jako argumenty padaly například pomalost hraběte Ormonda, Marova neschopnost, neopatrnost Bolingbrokea či dokonce údajná zrada Berwicka.<sup>116</sup> Avšak po určité době musel Avignon také opustit, neboť pro anglického krále Jiřího I., který si neustále nebyl jist svého pozbytého trůnu, nebyl Jakubův pobyt v příliš blízkém Avignonu snesitelný. Z toho důvodu byla anglická vláda nucena požádat Vatikán o odsun stuartovského protivníka a následovně tuto prosbu umocnila výhružkou zboření přístavu Civitavecchia.

Jakub se ocitl znovu na cestách, tím si v Londýně vysloužil posměšnou přezdívku „Kuba cestovatel“. Jeho konečnou zastávkou se stala Itálie. Tam, v rodné zemi jeho matky, ho s jeho velkým překvapením srdečně vítaly italské státy a města a doprovázely jej během cesty různé slavnosti, opery, bály a ohňostroje.<sup>117</sup> A přece přes všechny neúspěšné snahy, porážky a zastavené pokusy stuartovského krále se situace v Anglii nijak zvlášť nezměnila. Nadále zde zůstávaly vyhocené politické poměry, projevy nespokojenosti a v menší míře také demonstrace s odpurnými letáky, pamflety a podobně. Hrozba o rozpoutání občanské války nad Anglií pořád neodmyslitelně visela.<sup>118</sup>

#### **4. 4 Den bílé růže**

Posledním ozbrojeným pokusem zoufalého Jakuba byla expedice, kterou finančně podpořil premiér španělského krále Filipa V., kardinál Giulio Alberoni. Ten společně s jakobitou vévodou Ormondem plánoval vyloďení 5000 mužů v Anglii, zatímco George Keith, hrabě Marischal odvede pozornost svými operacemi ve Skotsku. Informace o celé akci ale unikly skrze Francii do Británie, takže se britská vláda na útok připravila.<sup>119</sup>

Výprava byla plánována velice honosně, součástí bylo deset válečných lodí, tři fregaty – ty

---

<sup>116</sup> NIEMOJOWSKA, s. 77-78.

<sup>117</sup> Tamtéž, s. 83.

<sup>118</sup> Tamtéž, s. 86.

<sup>119</sup> BARTHORP, s. 9.

měly za úkol odplout z přístavu La Coruña a vylodit se na západě Anglie. V současné době měla menší výprava s Georgem Keithem vyplout ze San Sebastianu do Skotska. Mimo jiné bylo několik agentů posláno do Irska s cílem vyvolání povstání.<sup>120</sup> Dne 8. března 1719 dorazil Jakub do Španělska s cílem vyplout do Anglie, netušil však, že flotila, se kterou počítal, ztroskotala při své cestě z Cádizu do La Coruňy. Zatímco se Jakub vzpomínal z nemilé noviny, menší expedice se již dala do pohybu a odplula do Skotska. George Keith zřídil velitelství expedice na hradě Eilean Donan na Loch Duich v Kintail. Byl plánován útok na Inverness, ale po zprávě o ztroskotání španělské flotily, od toho upustili. Mezitím britská vláda posílila posádku ve městě Inverness a blokovala únikové cesty na moři.<sup>121</sup>

Dne 10. června 1719 došlo ke střetu v bitvě u Glenshiel.<sup>122</sup> Výprava si však, i přes své nevelké rozměry počínala velmi odvážně. Ovšem, jak se dalo očekávat, po dlouhém odolávání došlo ke kapitulaci této odvážné armády, a to v den Jakubových narozenin. Tento den je pamatován jako „den bílé růže“, jež je symbolem dynastie Stuartovců.<sup>123</sup>

Osud Stuartovcům tedy ani tentokrát nepřál a celá expedice skončila fiaskem, protože, jak již bylo dříve zmíněno, hlavní flotila byla hned v počátku zničena bouří.<sup>124</sup> Dalším problémem bylo, že až na několik klanů (např. z Athollu, Mackenziové, Cameronové z Lochielu a MacGregorové) zůstaly ostatní rody obezřetně doma a odmítly se angažovat.<sup>125</sup>

---

<sup>120</sup> NIEMOJOWSKA, s. 89.

<sup>121</sup> BARTHORP, s. 9-10.

<sup>122</sup> PREBBLE, *The Lion in the North*, s. 303.

<sup>123</sup> NIEMOJOWSKA, s. 90.

<sup>124</sup> Tamtéž, s. 90.

<sup>125</sup> PREBBLE, *The Lion in the North*, s. 303.

## 4. 5 Carluccio

Šťastným rokem se pro Jakuba stal rok 1720, kdy se mu koncem prosince narodil syn. Ten byl pokřtěn biskupem Montefiasconim jako Karel Eduard Filip Kazimír Silvestr Jan a Maria. Tato prapodivná směs jmen vyjadřovala typickou stuartovskou tradičností a zbožností. K tomu také patřila značná prozíravost, neboť krátce po narození „příštího anglického krále“, jak byl Karel nazýván, přicházely ze všech stran bohaté dary k uctění jeho narození. Mezi tyto mecenáše patřili mocní muži Evropy, jako byl například papež, Filip španělský či Ludvík XV. Stuartovská naděje opět ožila, a tak se restaurace zdála být na dobré cestě.<sup>126</sup>

Výchovou mladého Carluccia, jak nazýval Jakub svého prvorozeného oblíbence, byli pověřeni: protestant James Murray a katolík sir Thomas Sheridan.<sup>127</sup> Ačkoli měl Jakub jasnou představu o jeho vychování, Karel, jak už to již bývá, jeho iluzi neodpovídal. Byl velmi živý, svéhlavý a akademické zájmy ho příliš nezajímaly. Přehnané nároky časem vedly až k tomu, že postupem času přestal otci naslouchat, ale ne tak úplně ve všem. Od dětství měl jasnou vizi ohledně stuartovského poslání, které ho úplně očarovalo. Pevně věřil ve stuartovské božské právo a považoval se tak za jediného právoplatného dědice anglického trůnu. Tyto svaté myšlenky se mu staly osudnými a opětovné získání tohoto vysněného trůnu pro něj bylo životním úkolem.<sup>128</sup> Je nutné zmínit, že sice Karel mohl být vnímán jako statečný mladý hoch, ale předtím, než stanul v čele skotského povstání, měl pouze jednu válečnou zkušenost v útlém věku v bitvě u Gaety za neapolského krále.<sup>129</sup>

Roku 1727, po smrti Jiřího I., ucítil Jakub šanci na další příležitost k návratu. Okamžitě se vypravil do Lotrinska, kde čekal, že ho jeho údajně věrní poddaní povolají zpět na trůn. To se ale bohužel pro Jakuba nestalo. V Evropě momentálně panoval mír, a tak nikdo, ani evropské mocnosti neměly zájem toto klidné období přerušit.<sup>130</sup> Na druhé straně ale Anglie ani na chvíli

---

<sup>126</sup> NIEMOJOWSKA, s. 110-111.

<sup>127</sup> Tamtéž, s. 115.

<sup>128</sup> Tamtéž, s. 122-123.

<sup>129</sup> STEWART, s. 171.

<sup>130</sup> NIEMOJOWSKA, s. 121.

neochabovala v bdělosti. Anglická vláda i samotní Hannoverovci, ti všichni udržovali stálou připravenost na to, kdyby se opět objevila stále existující stuartovská hrozba. Tento anglický postoj ovlivnil evropské státy k tomu, aby se do této věci neangažovaly a držely se zpátky. Vláda dokonce možnost Jakubovy intervence nezamítala ani v období naprostého klidu a pro jistotu sledovala kroky jeho stoupců v Avignonu, v Římě i v Paříži. Karel, plný entuziasmu, toužil už dlouhou dobu po výpravě, později dostal možnost a svolení od otce k vycestování do Paříže. Došlo totiž ke změně pohledu na stuartovskou věc ze strany Francie a navrácení se k tomu názoru, že je zastáncem a podporovatelem Stuartovců. Tento přelom nastal po vypuknutí další války na kontinentě, kdy se Francie znovu ocitla na druhé straně, než byla Anglie, a ještě začala tradičně prohrávat.<sup>131</sup>

---

<sup>131</sup> Tamtéž, s. 130-131.

## 5. REBELIE 1745

Mezitím, co byl do Flander vyslán vévoda z Cumberlandu, syn krále Jiřího II, nastala ideální příležitost pro další jakobitskou rebelii a návrat Stuartovců.<sup>132</sup> Rok 1745 byl pro Anglii a hannoverský rod temným rokem. Přímou na domácí půdě, ve Skotsku, se pomalu formovalo povstání pod velením mladého pretendenta, a i v zahraničních vztazích zaznamenávali různé pohromy.<sup>133</sup> Na začátku povstání z roku 1745 pronesl Henry Pelham, budoucí britský premiér, trefné hodnocení tehdejší situace: „*Skutečnou hrozbou hannoverského režimu nejsou jakobité, jejich stoupenci a plány, nýbrž nedostatek vůle bránit je*“.<sup>134</sup>

Karel odjel do Paříže 9. ledna 1744 převlečen za španělského důstojníka. S sebou měl pouze jednoho přítele, Johna Stricklanda. Při rozloučení s otcem vyřkl tato slova: „*Odjždím můj králi proto, abych dobyl tři koruny, a nepochybuji, že budu mít zakrátko šťastně tu čest, položit je u Tvých nohou. Pokud se mi to provést nepodaří, spatříš mě napříště v rakvi.*“<sup>135</sup> Plán mladého prince byl velmi ambiciózní. Hodlal se chopit pozice velitele invaze, dopravit desetitisícové vojsko na jižní pobřeží Anglie a přilákat tam hannoverské síly k rozhodující bitvě. Tato strategie ale byla prozrazena francouzským špehem, jenž byl v britských službách, a tak se na ně mohlo královské námořnictvo řádně připravit.<sup>136</sup>

U francouzského dvora byl Karel sice srdečně panovníkem přivítán, ale toto setkání proběhlo pouze jednou a dále se měl držet v ústraní inkognito a vyčkávat na další pokyny. Karel byl tímto nejasným chováním zmaten a k jeho neklidu nepřispívaly ani rozporuplné rady od emigrantů v zemi. Do čela plánované výpravy se měl postavit maršál de Saxe, flotila byla již přichystána v přístavu Dunkerque, ale nebylo ještě známo, jak velká bude. Zdroje o počtu vojáků se různě lišily, odhadovalo se sedm, patnáct i dokonce dvacet pět tisíc mužů. V únoru tohoto roku se „mladý претендент“ dopravil blíže k přípravám do Gravelines, tehdy cestoval pod jménem

---

<sup>132</sup> HALLIDAY, Frank Ernest, *England: A concise history*, London 1980, s. 144.

<sup>133</sup> MARSHALL, s. 211.

<sup>134</sup> FINDLAY, James Thomas, *Wolfe in Scotland in the '45 and from 1749 to 1753*, New York 1928, s. 50-51.

<sup>135</sup> NIEMOJOWSKA, s. 131.

<sup>136</sup> DEVINE, s. 42.

„chevalier Douglas“. Nepobyl zde však dlouhou dobu, neboť přípravy v Dunkerque vyvrcholily, a tak tam ihned vyrazil. V přístavu na něj čekala flotila, která byla složena z patnácti válečných lodí, tří fregat a sedmatisícové vojsko. Opět se ale ke vši smůle odehrála stejná situace jako před lety pod vedením otce a děda. V momentě, kdy bylo již vše přichystáno, a flotila mohla vyplout, se rozpoutala velká bouře a znenadání se na moři objevilo britské loďstvo. Samozřejmě došlo ke střetu obou flotil, při kterém ztratila francouzská strana dvě lodě, další byly poškozeny, zahynulo také několik vojáků, a tak se zbytek expedice vrátil do přístavu. Karel tento obrat sledoval s ustrnutím a nemohl tomuto zklamání uvěřit. Přátelé i otec mu radili, aby odjel a vrátil se zpět do Říma, ale Karel měl v této věci jasno. Za žádnou cenu se zpět nevrátí, neboť dokud věřil v to, o co pevně usiloval, celý se té věci obětoval.<sup>137</sup>

## 5. 1 Plán a síly vzbouření

Na přelomu let 1744 a 1745 se rozhodl k uskutečnění vlastního tajného plánu, který skrýval i před svým otcem Jakubem. Začal se pohybovat v prapodivných prostředích a navazoval zde nové kontakty, které byly v mnohých případech dvousečné. Vytvořil si kolem sebe kruh nadšených mladých stoupenců, kteří byli z většiny irského původu. Společně sdíleli názor, že není třeba spoléhat se na něčí pomoc, ale je nutno dobýt vytoužený trůn svými vlastními silami. K těmto plánům byla potřeba značná finanční podpora. Tu hledal hlavně u irské emigrace sídlící ve Francii, jelikož se mezi nimi nacházeli bohatí rejdaři a bankéři, kteří si v zemi vytvořili slušné postavení a živobytí.

Když bylo vše konečně hotové, pronajal jeden z irských bankéřů sir Walter Rutledge v Normandii loď zvanou L'Elisabeth. Tato velká, stará válečná loď byla před lety dobytá a zabavena Angličanům. Vyzbrojili ji šedesáti lehkými děly, vzápětí se na ni nalodilo přibližně sedm set dobrovolníků, kteří byli zaplaceni dalším vlivným přítelem Karla, rejdařem jménem Anthony Walsh. Zapůjčené peníze Karel využil ještě ke koupi menší lodě jménem Du Teillay, jež byla také vyzbrojena dvěma velkými děly. Loď byla určena pro převoz veškeré výzbroje, která byla nakoupena. Výzbroj obsahovala 40 malých lehkých děl, 15 tisíc mušket, střelivo a 11 tisíc šavlí. Zajímavostí bylo, že na palubě Du Teillay se měl plavit i on samotný za doprovodu svých nejbližších přátel.

---

<sup>137</sup> NIEMOJOWSKA, s. 132-133.



Tento zmíněný kruh přátel vešel do dějin známý jako „sedm z Moidarthu“. Jednalo se o sira Thomase Sheridana, který dříve působil jako Karlův učitel, a o vévodu Atholla, veterána ze všech předchozích skotských povstání, jehož touha byla zemřít ve své rodné vlasti. Jeho přání se mu bohužel nespěnilo, jelikož se dostal do zajetí a zbytek života strávil v londýnském Toweru. Těmto dvěma mužům bylo v době výpravy už přes 70 roků. Dále k nim patřil také George Kelly, kterému se bravurně povedlo uniknout z vězení v Toweru. Při této expedici byl po boku mladého pretendenta až do příjezdu do Edinburghu, poté byl pověřen cestou do Francie, kde nadále vyvíjel značnou snahu k získání spojenců a pomoci. Dalším Irem ze sedmi přátel Karla byl sir John O’Sullivan. V mládí, po příjezdu do Francie, se měl stát duchovním, ale místo toho se dal na dráhu profesionálního důstojníka ve francouzské armádě, kde dosáhl velmi významného postavení. Značné neshody se vyskytovaly mezi O’Sullivanem a dalším účastníkem výpravy skotským generálem a velitelem povstaleckých vojsk, jenž byl George Murray. Mezi bankéře expedice patřil dále Aeneas Macdonald, který byl rovněž součástí sedmi. Dalším byl sir John Macdonald, profesionální voják ve středním věku, kdy sloužil především ve španělské armádě. Výpravě moc radosti nepřinesl, jelikož se brzy projevil svými pijanskými a dobrodružnými nešvary. Během tažení byl zajat a následně poslán do Francie jako francouzský poddaný. Nejmladším z této party byl John Strickland, který byl také jako jediný Angličan. Byl to Karlův věrný přítel ještě z doby strávené v Itálii. I přes svou udatnost zemřel při tažení ve Skotsku na neurčitou nemoc.<sup>138</sup>

Dne 5. července 1745 odplula tato v historii již poslední Stuartovská výprava ke břehům Skotska. Protentokrát bylo počasí Karlovi příznivě nakloněno, byli však okamžitě spatřeni britskou hlídkou na moři. Expedice tedy nezačala opět příliš šťastně, jelikož větší loď výpravy, L’Elisabeth, britská flotila poškodila, a tak byla nucena vrátit se zpět do přístavu. Karlovi zbyla pouze menší loď s posádkou sedmi již zmíněných bohatýrů.

Mezitím ve Skotsku pod vlivem zpráv o Karlově výpravě a jeho brzkém příjezdu vypukla panika, neboť skotský sen nabral rychlé obrátky a přešel v realitu. Něco jiného je přeci hovořit a snít o hrdinských činech, které mohou vstoupit do historie v hostinci u číše vína, něco jiného připravit úkryt pro očekávaného, leč velmi nebezpečného hosta.

Dne 22. července 1745 dorazila loď Du Teillay konečně ke skotské pevnině. Vylodila se u břehů Eriskay, malého rybářského ostrova, který se nacházel na severozápadním pobřeží Skotska. Do tohoto momentu spadá jedna skotská zajímavost – od Karlova vylodění zde roste druh velkého

---

<sup>138</sup> Tamtéž, s. 134.

růžového svlačce (*Convolvulus maior*). Karel Eduard měl zřejmě semena zmíněného druhu v kapse, a tak se zasloužil o to, že roste pouze v této oblasti Skotska.<sup>139</sup> Hned 1. srpna byla na prince vypsána odměna, hannoverská vláda byla ochotna vyplatit 30 000 liber za jeho dopadení, což je dnes v přepočtu přes 1 000 000 liber. Následně Karel nabídl identickou odměnu za dopadení uzurpátora trůnu svého otce, Jiřího II.<sup>140</sup>

Karlův prvotní pobyt byl v lepenicové chalupě, kde přebýval u místního rybáře. Prvním návštěvníkem, který přijel za milostpánem, byl Alexander, jeden z vůdců klanu MacDonaldů. Jeho uvítání nebylo takové, jak si Karel představoval, neboť mu ihned po příjezdu oznámil, že se musí Jeho Výsost neodkladně vrátit zpět domů. Načež mu Karel klidně odvětil: „*Do jakého domu? Právě jsem do svého domu přijel.*“ Nenechal se odradit ani MacDonaldovým popisem téměř beznadějně situace a stálého připomínání, že pokud ho nepodpoří Francie, nemá žádné šance na rozpoutání povstání. Na jeho neustálé rady směřující k odjezdu ze země reagoval tím, že se vydal hledat své přívržence. Tato nemalá víra a odhodlání dělala z Karla charismatickou osobu, která i bez jakýchkoliv plánů, pomoci od jiných zemí a neustálého odrazování ostatních, dokázala mnohé přesvědčit a zcela je uchvátit.<sup>141</sup> Legenda o tomto „čarovném princí“, jak byl nazýván Skoty, zaplavila celou Británii.

## 5. 2 Verbování armády

Když Campellové i v tomto konfliktu podpořili anglickou vládu, ožila stará zahořklost k tomuto rodu. Silné jádro jakobitské armády pocházelo právě z těch klanů, jejichž nenávisť k Argyllům byla silnější než loajalita ke Stuartovcům. Mezi ně patřil klan MacLeanů z Mullu, MacGregorů z Balquhidder, MacDonaldů z Keppoch, Glengarry, Clanranald a Glencoe, Stuartové z Appinu a Cameronové z Lochielu.<sup>142</sup> Na hannoverské straně, společně s Campelly z Argyllu, stál klan MacKayů, Rossů, Gunnů a Munrové.<sup>143</sup>

---

<sup>139</sup> Tamtéž, s. 135.

<sup>140</sup> CARRUTH, s. 21.

<sup>141</sup> NIEMOJOWSKA, s. 136-137.

<sup>142</sup> PREBBLE, *The Lion in the North*, s. 305.

<sup>143</sup> DEVINE, s. 40.

Mezi Karlovy první úspěchy patřilo to, že se mu podařilo získat na svou stranu jednu z vůdčích postav skotského klanu Cameronů. Byl jím věrný jakobita Donald Cameron z Lochielu. I přesto byl ale stále opatrný a rozvážný. Donaldův otec byl totiž po posledním povstání v exilu. Osamocen tak mezi svými sedmi sestrami přemýšlel nad možnými výsledky povstání a jeho představy o devastaci už tak zničeného rodového majetku rostly. Karel byl ale pověstný svými přesvědčovacími metodami, a tak po jeho řeči podlehl i Cameron. „*Otec mi hodně vyprávěl o loajalitě Lochielů, ale vidím, že hodláš sedět za pecí a dovídat se o vítězstvích následníka trůnu z novin,*“ zahanbil svými slovy Camerona stuartovský král. Po této rozpravě se celý klan Cameronů připojil k plánovanému povstání. Tímto způsobem si Karel pomalu, ale jistě budoval čím dál větší armádu.

Nahrávala mu i situace, že v dané době měla vládní armáda pod velením generála sira Johna Cope ve Skotsku pouze 3500 vojáků. John Cope je dodnes, s odstupem času, brán jako velký nešťastník, neboť měl brzy k dispozici zprávu o příjezdu Karla, ale nebyl schopen vzniklou situaci zajistit a kontrolovat ji. Neměl ani potuchy, jaké jsou pretendentovy další kroky, kam se po příjezdu vydal, kde se právě nachází či dokonce jaká je síla jeho armády. Generál Cope se tedy vydal na sever do Inverness. Na cestě mezitím zastavil blízko pevnosti Fort George, čímž umožnil zcela volný průchod povstalecké armádě do Edinburghu. Karlova cesta vedla také přes panství Blair Atholl, jež bylo sídlem vévodů z Athollu, vůdců rodu Murrayů. Původně měl být hlavou tohoto rodu vévoda William, jeden ze sedmi věrných z Moidartu, který stál po boku Karla již od jeho pobytu ve Francii. Ten byl ale považován za uprchlíka a vyhnance, tudíž mu byl sebrán titul, který byl následně přenesen na mladšího bratra Jamese. Rod Murrayů se v otázce věrnosti náhle rozdělil, jelikož mladší James Stuartovcům nestránil. Poté, co převzal zprávu o blížící se armádě plné povstalců, utekl za generálem Copem a s sebou odvezl i všechny zásoby potravin. Uvítání stuartovského prince na panství Blair Atholl tak neproběhlo úplně dle Williamova očekávání, jelikož ho, i přes okázalé obřadnosti, neměl čím pohostit. Kupodivu ale sídlo Murrayů na Karla velice zapůsobilo, neboť byl zvyklý pouze na skromné podmínky v paláci Muti a ne na jeden z největších hradů v Evropě. Po zastávce v Blair Castle se přesunuli do Perthu, kde se situace začala velmi dobře vyvíjet díky přílivu řady vlivných osob. K povstaleckému vojsku se připojil vévoda z Perthu, Laurence Oliphant, lordové Ogilvy, Strathallan a George Murray a dále ještě jeden z mladších bratrů Athollů. Klíčovou postavou v následujícím sledu událostí byl především George Murray, významný vojevůdce, ale také neústupný, pyšný a urážlivý voják, který se zapřičinil jak o triumfální vítězství, tak i o mnohočetné rozepře v Karlově okolí a finální porážku.

Povstání bylo oficiálně zahájeno 19. srpna 1745, kdy na počest tohoto božího posláni Karel pozvedl svůj purpurově-bílý prapor v údolí Glenfinnan. Celá věc byla požehnána biskupem Hughem MacDonaldem a vévoda Atholl se chopil přednesení slavnostní řeči, v níž přečetl Jakobovu proklamaci jmenující Karla regentem. Důležitým faktorem v této situaci bylo především získat náklonnost skotských klanů. Na stranu povstání se nepřiklonily všechny rody a situace tak velmi závisela na jejich momentálních vzájemných vztazích a vazbách, neboť mezi nimi probíhaly neustálé pře a vendety. Zpočátku měl Karel podporu v celých Hebridech, dále se také připojil klan Cameronů, Stuartů z Appinu, MackIntoshů, MacLeanů, MacPhersonů, mnoha frakcí MacDonaldů, Murrayů a poddaných vévody z Perthu. Postupem času přívrženců přibývalo, ale v samém počátku se rekrutovali především z dalekého severu, z chudých, hornatých a těžce dostupných oblastí, které byly slabě kontrolovány.<sup>144</sup> K dalším, již dříve jmenovaným antijakobitským klanům se připojili ještě Reayové, Sutherlandové, Grantové či Fobesové z Cullodenu. Rod MacKenzieů, jeden z největších skotských klanů, se rozhodl držet stranou a nijak se nezapojoval do jakobitských záležitostí. Důvodem byla unavenost a celková vyčerpanost z předchozích událostí a podpory Stuartovců, která je přivedla na mizinu.<sup>145</sup>

Mezi Karlovy trumfy patřil i strach, který tito *highlanderé*, jak byli nazýváni obyvatelé vysočiny, vzbuzovali. Příběhy o divokých skotských povstalcích z vysočiny kolovaly napříč celou zemí. Vyzdvihovaly se především jejich hrůzné činy, násilnosti a loupeže. Při vyprávění o nich většině lidí stýdla krev v žilách.

### 5. 3 Bitva u Prestonpans

Karlova armáda vstoupila do Edinburghu 17. září, brzy nato svedla své první významné střetnutí.<sup>146</sup> Byla jím bitva u Prestonpans, která se zapsala do dějin jako vítězná stuartovská bitva z 21. září 1745.

Místo střetnutí vybral samotný generál Cope, stihl tak své, již malé, vojsko o přibližně

---

<sup>144</sup> NIEMOJOWSKA, s. 138-9.

<sup>145</sup> MIKULKA, s. 20.

<sup>146</sup> NIEMOJOWSKA, s. 140.

2300 vojácích a šesti dělech správně připravit do tradičního šiku.<sup>147</sup> Rázem se však, ale nechal překvapit zdivočelými 2500 *highlandery*: jakobitská armáda se totiž během tmy přesunula na opačnou stranu Copova levého boku a za svítání Lord George Murray zaútočil z východu. Cope se pokusil změnit přední linii, ale jeho nezkušené oddíly byly rychle rozdraceny.<sup>148</sup> Bitva tak trvala necelou půlhodinu. Rychlou porážkou britského vojska a svým útekem z bitvy si Cope vysloužil mnohý posměch. „*Byl snad prvním generálem v Evropě, který osobně donesl zprávu o vlastní porážce,*“ pronesl s jistým sarkasmem lord Kerr při debatě ve sněmovně lordů.

V povstaleckém vojsku byly ztráty nepatrné.<sup>149</sup> Přišli o 30 mužů, zatímco vládní vojska ztratila 300 vojáků, 500 jich bylo raněno a 1500 zajato.<sup>150</sup> Karel vítězoslavně zamířil opět do Edinburghu. V té době již i jeho nepřátelé uznávali, že jeho chování se rovná královskému. Jeden z protivníků Stuarta, jistý Arthur Seta, popsal onu edinburskou scénu těmito lichotivými slovy: „*Všude stálo množství lidí netrpělivě čekajících na tohoto neobvyklého člověka. Vystupování a popularita Karla Stuarta mohly nepochybně uspokojit i ty nejrozbujelejší ambice. Nacházel se tehdy v rozkvětu mladické krásy: vysoký, štíhlý, s pěknou světlou pletí. Nosil malou plavou paruku, ale čelo mu zakrývaly vlastní blond kadeře. Oblečen byl do kroje highlandera, to znamená do krátké kostkované peleríny s modrou čepicí, na prsou měl řád svatého Ondřeje. Po delší dobu stál, což mu umožňovalo se rozhlížet, načež – ačkoli bylo do paláce velmi blízko – nasedl na koně, možná proto, aby ho bylo lépe vidět, a možná proto, že byl znamenitým jezdcem a v sedle se držel skvěle.*“<sup>151</sup>

Mezitím v Londýně po bitvě u Prestopans, vypukla panika a britská vláda musela přikročit k rázným opatřením. Obávala se, že Stuartova vítězství ve Skotsku mohou opět povzbudit Francii k podobným krokům v Anglii. Vláda tedy povolala jednotky z Evropy, které měly zajistit větší bezpečnost v zemi. Přizvané posily byly poté připojeny k místním oddílům a celek byl rozdělen na tři skupiny, které se měly vydat různými směry. První skupina, pod velením maršála Wadeho, měla

---

<sup>147</sup> HRBEK, Jaroslav, *Bitvy a vojevůdci v dějinách*, Praha 2016, s. 58.

<sup>148</sup> BARTHORP, s. 12.

<sup>149</sup> NIEMOJOWSKA, s. 141.

<sup>150</sup> HRBEK, s. 58.

<sup>151</sup> NIEMOJOWSKA, s. 141.

za úkol postupovat do Newcastleu. Druhý oddíl směřoval do severozápadní Anglie pod dohledem generála Huskeho. Poslední, třetí, ponechali na jihu Anglie pro případ francouzské invaze.<sup>152</sup> Očekávání francouzské invaze se ukázala být správnou, neboť bitva u Prestonpans Ludvíka XV. opravdu přesvědčila a v Dunkerque započal sestavovat tažení do Skotska. Problém s poskytnutím vojenské pomoci od Francie ale vyvstal kvůli sporům mezi pařížskou emigrací, kterou Karel zažil již za svého pobytu v Paříži. Jednalo se o jakobity, kteří se zúčastnili povstání z roku 1715 a úspěch Karlovi nepřáli, neboť se cítili dotčeni, že jim nenaslouchal a nenechal se jimi řídit.<sup>153</sup> Vítězství u Prestonpans překvapilo nejen celou Evropu a Francouze, ale i samotného Karlova otce, Jakuba Františka Stuarta.

Hlavním výsledkem vítězství byl značný nárůst povstalecké armády, kdy se k ní připojil ještě Karlův dávný přítel lord David Elcho. Ten k armádě připojil další oddíl jízdy o dvě stě mužů a zapůjčil stuartovské věci 1500 guineí. Povstalecká vojska měla v této době přes 8000 mužů pěchoty a 400 jezdců.

Po řádném odpočinku bylo třeba rozhodnout, jaký bude další postup. Mnozí mladému princovi radili, ať nedělá nic, prohlásí se skotským králem a nechá se korunovat. Při zastávce v Edinburghu se na počest vítězství pořádala spousta velkých balů, ale Karel k nim byl lhostejný. Lordu Elchovi své chování vysvětlil těmito slovy: *„Rád tančím a těší mě, že se všichni tak dobře bavíte, ale sám myslím jen na jeden tanec, a dokud ten nedotančím do konce, nemám čas na žádné jiné. Nejmilejší je mi společnost mých highlanderů.“* Mezi nimi se cítil nejlépe, i proto, že mezi jeho vojenskými veliteli vznikaly nevyhnutelné spory. Jednalo se především o generála Murrayho, který ke svým dosavadním neshodám s ostatními přidal ještě výrazný odpor k Irům, kterých byla v Karlově blízkosti většina.<sup>154</sup> K tomu dále nastaly ještě finanční potíže a protivník současně sílil.

Původním Karlovým plánem bylo vydat se za armádou generála Wadea utkat se s ní u Newcastleu, tento úsudek je i s odstupem času považován za zcela rozumný. Avšak generál Murray byl přesvědčen o tom, že bude vhodnější táhnout na jihozápad a obsadit město Carlisle, neboť Wadeova armáda je mnohem větší a lepší než ta, s níž se utkali u Prestonpans. Dne 3. listopadu 1745 se stuartovská vojska ve shodě s názorem generála Murrayho vydala na jihozápad, o němž se

---

<sup>152</sup> Tamtéž, s. 142.

<sup>153</sup> Tamtéž, s. 144-145.

<sup>154</sup> Tamtéž, s. 146-147.

obecně mluvilo jako o regionu Stuartovcům nakloněnému.<sup>155</sup> 15. listopadu jakobitské síly rychle obsadily Carlisle, 25. listopadu Penrith a Lancaster, 26. listopadu Preston, 29. listopadu Manchester a v neposlední řadě Derby - 4. prosince.<sup>156</sup>

Úspěšná taktika generála Murrayho spočívala v oddělení malé části armády od jejího hlavního proudu a její vyslání směrem, kde očekávaly nepřátelské oddíly úder, a následné stažení tohoto klamného předvoje zpět. Mezitím tak celá armáda povstalců směřovala na Carlisle a její malá část pochodovala na Newcastle. Tento úskočný manévr se vyvedl a protivníka v dané situaci zmýlil. Carlisle bylo snadno dobyté, avšak nastala zde opět vyhrcoená situace mezi hlavními veliteli. Vévoda z Perthu byl Karlem pověřen vyjednáváním s velitelem vojsk v Carlisle, což vzal pyšný generál Murray jako smrtelnou urážku na cti a následně dal svou funkci k dispozici. Nahněvaný Karel chtěl nejprve jeho rezignaci přijmout, ale bylo mu to nakonec rozmluveno. Po urovnání této neshody pokračovala armáda dále na jih. Při cestě se Karla i celého velení ovšem chopil neklid, jelikož se nikde nehlásily davy dobrovolníků, jak očekávali. Vojska generála Wadea na nějaký čas zůstala nečinně sedět v Newcastlu, neboť je v postupu zastavila sněhová vánice.

Nebezpečím nebyla, ale Wadeova armáda, nýbrž vojska na jihu země, která měl na starost vévoda Cumberland, mladší syn krále Jiřího II., jenž byl povolán z Flander. Cumberland byl považován za velmi schopného vojevůdce, známého svou krutostí a mstivou povahou. Ne nadarmo si také později, po závěrečné bitvě u Cullodenu, vysloužil přezdívku „Řezník“.<sup>157</sup> Nejprve zamezil povstaleckým oddílům cestě na Londýn tím, že své vojsko rozmístil v okolí Lichfield. Murray se ale znovu pokusil o svou lest a rozdělil svou armádu. Část poslal klamně směrem na Congleton. Jeho manévr opět skvěle zafungoval, Cumberland se nechal zmást a pochodoval s armádou na Stone s myšlenkou, že zastaví jejich postup do Walesu. Tímto rozhodnutím umožnil povstalcům volný průchod na Londýn.<sup>158</sup> Rychlým přesunem se Murray s vojskem dostal přes Ashbourne a Leeds do Derby, kam dorazil 4. prosince 1745. Zde se k nim následně připojily i oddíly, které úspěšně vylákaly oklamaného Cumberlanda ke Stone. Zpráva o

---

<sup>155</sup> Tamtéž, s. 148-149.

<sup>156</sup> CARRUTH, s. 23.

<sup>157</sup> NIEMOJOWSKA, s. 148-149.

<sup>158</sup> PETRIE, s. 198-199.

obsazení Derby Stuartem se rychle dostala do Londýna, kde vláda zůstala jako opařená, neboť vzbuřenci byli pouhých sto mil od hlavního města a v cestě jim nic nestálo.<sup>159</sup>

#### 5. 4 Ústup z Derby

Situace se vzápětí otočila. V Derby, když už Karel spal, se jednoho večera sešla válečná rada a společně se rozhodla ustoupit zpátky do Skotska. Samotnému Karlovi oznámil toto rozhodnutí jako hotovou věc generál Murray. Stuart ustrnul, nechápal, zda je to žert či zrada. Vrátit se zpět, když jsou už tak blízko před Londýnem?<sup>160</sup> Princ chtěl pochodovat dále na jih a už i diskutoval o tom, co by si měl na sebe obléci při slavnostním vstupu do Londýna, jeho vojevůdci ho však nepodpořili. Murray argumentoval tím, že další krok by byl nebezpečný, neboť v té době nekynula žádná naděje na anglické povstání a francouzskou invazi.<sup>161</sup> Karel ihned svolal radu, přemlouval ji a celý den s ní bouřlivě diskutoval. Vše ale bylo marné. Až na vévodu z Perthu a několik přátel, kteří s ním společně do země přijeli, byl postoj velitelů skoro jednomyslný a neoblomný.

Jednou z příčin tohoto zarputilého stanoviska válečné rady byla do jisté míry aféra s vládním agentem Dudleyem Bradstreetem. V momentě, kdy se vévoda Cumberland napálil a dozvěděl o klamném úskoku generála Murrayho, poslal Bradstreeta do Derby s úkolem, aby za každou cenu, byť na pouhých 24 hodin, zadržel povstalecká vojska ve městě. Dudley přijel do Derby s jasnými instrukcemi a ihned se přihlásil jako dobrovolník do Stuartovy armády, přičemž tvrdil, že zná podrobné informace o velikosti a rozmístění vládních vojsk. Ke svým výmyslům přidal také fiktivní devítitisícový oddíl, který se měl údajně nacházet v Northamptonu pod velením generála Hawleye. Bradstreet se objevil v příhodný večer, kdy byl stanoven odchod do Skotska, a ráno, kdy byla rada znovu Karlem svolána, zde opět přednesl své smyšlené informace. Karel musel tedy nakonec ustoupit a smířit se s pochodem zpět do Skotska.<sup>162</sup>

O celé svízelné situaci a neuváženosti rozhodnutí mnozí s postupem let různě polemizovali. William Pitt starší byl v roce 1749 následujícího názoru: „*Kdyby vůdce vzbuřenců*

---

<sup>159</sup> NIEMOJOWSKA, s. 148-149.

<sup>160</sup> Tamtéž, s. 151-152.

<sup>161</sup> PREBBLE, *The Lion in the North*, s. 306.

<sup>162</sup> NIEMOJOWSKA, s. 151-152.



*dokázal přimět svá vojska, aby svedla bitvu s armádou vévody Cumberlanda v hrabství Stafford, nebo ji obešel a vydal se směrem na Londýn a tam se střetl s občanskou milicí, tak by výsledek některého z těchto střetnutí rozhodl o budoucnosti Anglie. Kdyby se totiž Skotům podařilo obsadit Londýn, je velmi pravděpodobné, že by se jeho obyvatelé vyslovili pro pretendenta.*“ Také Karel V. vyjádřil, v rozhovoru s dalším vévodou z Athollu, svůj názor na generála Murrayho: „*Váš předek udělal chybu. Kdyby Karel Stuart táhl z Derby na Londýn, nebyl bych dnes anglickým králem.*“ Takřka jisté je i to, že pokud by se podařilo dobýt Londýn, zajisté by to pohnulo s Francií a s její pomocí by se tak mladý претенdent mohl měřit s vládními silami.<sup>163</sup> Podle tvrzení lorda Elcha argumenty generála Murrayho pro odchod z Anglie nebyly zcela přesvědčivé, ale mladý Stuart upadl do tak velké zuřivosti, že je nebyl schopen logicky odrazit. Konečné rozhodnutí přeci záviselo na něm. Mohl, jako již dříve, říci, že pokračuje dál na Londýn a kdo chce, ať se vrátí zpět. Je i více než pravděpodobné, že vojska, v té době tak zapálená do stuartovské věci, by šla s ním. Nicméně se zde projevila síla a stařecká opatrnost vojevůdců, jejichž nápor mladého Stuarta udolal.<sup>164</sup>

Ústup z Anglie byl zahájen 8. prosince 1745. Karel, který byl danými okolnostmi nanejvýš zlomen, poprvé usedl do povozu a nejel tak jako vždy v čele. Celkově se přestal starat o cokoli, mezi armádou se už moc neukazoval, vstával pozdě, s nikým nemluvil. Změnila se ostatně i armáda, už to nebyla ta vítězná disciplinovaná vojska, nýbrž oddíl demoralizovaných marodérů a zlodějíčků. Zoufalý Karel, rozhněván z útěku před synem uzurpátora, se choval stále roztržitěji; neustále vydával nesmyslné rozkazy a dělal naschvály generálovi Murrayovi. Cumberland, leč ještě nemohl uvěřit, že povstalci nevytáhli na Londýn, okamžitě začal pronásledovat jejich armádu a nebezpečně jim šlapat na paty.

Cestou zpět do Carlisle došlo mezi vládními a povstaleckými jednotkami k jedinému střetu. U Penrithu však Skotové vládní jednotky rychle porazili a 18. prosince bezpečně vstoupili do Carlisle. V této chmurné době Karla na chvíli rozveselila zpráva o francouzské expedici, která má každým dnem vyplout z Dunkerque, ale jakmile se Francouzi dozvěděli o ustoupení z Derby, výpravu odvolali.<sup>165</sup> Skotsko, kam se stuartovská výprava vrátila, také nebylo tou samou zemí,

---

<sup>163</sup> Tamtéž, s. 150-151.

<sup>164</sup> Tamtéž, s. 153.

<sup>165</sup> Tamtéž, s. 155.

kteřou vojáci před několika týdny opouštěli. Hannoverská propaganda, působení vládních vojsk v zemi, to všechno náladu ve Skotsku pozměnilo. Britské loďstvo úspěšně blokovalo pobřeží, neboť se ke vzbuřencům vůbec nedoslala ani většina zaslaných balíků ze zahraničí. Postupně padlo město Inverness a také Edinburgh, takže povstalci museli zůstat v Glasgow, v městě dříve už tak nepřátelském, natož v této době. Karel se proto rozhodl dobýt pevnost ve Stirlingu, přičemž se opět dostal do potyčky s Murrayem kvůli nesmyslnosti tohoto plánu.<sup>166</sup> 8. února se město Stirling povstalcům vzdalo, ale pevnost nadále vzdorovala a vyhlídky na její kapitulaci nebyly nadějně.<sup>167</sup> Hrad ve Stirlingu, jenž pochází z 12. století, úspěšně odolával jakobitskému obléhání a nikdy vzbuřencům nepadl do rukou.<sup>168</sup>

Vzápětí mladého pretendenta poprvé v tomto dobrodružném tažení zradilo zdraví a onemocněl. Po dobu léčby pobýval mimo svou armádu v Bannockburnu u Hughha Pattersona, jednoho z věrných jakobitů. Vévoda Cumberland byl odvolán do Anglie ohledně možné francouzské invaze a na jeho místo byl dosazen generál Henry Hawley, známý také svou krutostí. Po nemoci se Karel vrátil k vojsku a po válečné radě byl stanoven další plán postupu.<sup>169</sup> Armáda generála Hawleyho se usídlila v městečku Falkirk na panství hraběte Killmarnocka, jenž stál na opačné straně, takže ho v jeho nepřítomnosti musela neochotně hostit manželka hraběte. V lednu 1746 došlo mezi oběma stranami k bitvě, která je známá jako bitva u Falkirku. Pro Stuartovská vojska byl její výsledek opět příznivý, prohru vládní armády způsobila hlavně nedbalost samotného generála Hawleyho. Příběh o této smolné situaci praví, že generál seděl u večeře, když mu byla sdělena zpráva o tom, že se blíží jakobitská armáda. On však kurýrovi neuvěřil a také se mu nechtělo v mrazivé zimní noci informaci ověřovat. Až když k němu dorazil již pátý poslíček žadonící o vyslechnutí, nasedl poté na koně. Jeho pozdní reakce už však měla následky. U vládních vojsk nastal zmatek, Hawley nestihl zformovat bojové šiky, jízda opustila náhle pěchotu a oddíly se posouvaly špatným směrem. To vše přispělo k rozhodnému vítězství Stuarta. Bitva trvala opět ani ne třicet minut. Zvláštním na tom všem bylo rovněž to, že po bitvě u Prestopans byl tehdejší generál Cope za svou porážku přísně potrestán, přestože to nebyla jeho vina. Ale generál

---

<sup>166</sup> Tamtéž, s. 156-157.

<sup>167</sup> PETRIE, Charles, s. 209.

<sup>168</sup> CARRUTH, s. 24.

<sup>169</sup> NIEMOJOWSKA, s. 156-157.

Hawley, jenž, dá se říci, se do značné míry provinil svou nedbalostí a ovlivnil tak celý průběh bitvy, se trestu vyhnul tím, že svalil vinu na své podřízené.

Po směšné porážce u Falkirku a jistotě, že Francie prozatím ustoupila od invaze, byl znovu povolán do Skotska vévoda Cumberland. Karel, jenž se po vyhrané bitvě opět dostal do konfliktu s Murrayem, odjel zpět do Stirlingu, aby dokončil obléhání tamější pevnosti. Toto rozhodnutí mělo fatální následky, jelikož armáda byla již velmi demoralizovaná a stirlingská pevnost téměř nedobytná, takže se vojska začala pomalu rozpadat. V souvislosti s tím mu mnozí vůdci klanů radili, ať prozatím ustoupí do hor na sever země, rozpustí armádu a zjara ji znovu shromáždí.<sup>170</sup> Pevnost ve Stirlingu se nepodařilo dobýt, bylo zničeno několik stuartovských děl, a tak se následný plánovaný ústup na sever proměnil v chaotický útěk.

V obci Crieff byla svolána porada, při níž se jednotliví velitelé dohodli o rozdělení armády na dvě části. Místem setkání bylo určeno Inverness, kam měly obě skupiny dorazit a opět se spojit. První skupinu vedl podél pobřeží George Murray. Druhá část postupovala přes hory pod velením Karla Eduarda. Stuart dorazil do Inverness jako první 18. února 1746, kde netrpělivě čekal na příchod svého generála, který dorazil několik dní poté. Domníval se totiž, že za nimi již spěchá armáda lorda Cumberlanda, ale ten mezitím vůbec nechvátal. Cesta do srdce Skotska se pro něj stala neskutečně obtížnou. Nemilé překvapení, které v zemi našel, líčil s velkým despektem: *„Ocitl jsem se v zemi, která je nám tak nepřátelská, že nemohu získat ani nejmenší informace. Všichni se mě snaží zmýlit a udržovat ve stavu stálé nejistoty.“* Zimu strávil v Aberdeenu a vypořádání se s povstalci přesunul až na jaro.<sup>171</sup>

Jakobity mezitím postihla další pověstná stuartovská smůla. V listopadu se jim podařilo dobýt vládní válečnou loď zvanou „Hazard“, jež připlula do přístavu Montrose s cílem bombardovat město. Po jejím získání ji místní jakobité přejmenovali na „Le Prince Charles“ a vyslali ji do Francie. Loď se později vrátila ke břehům Skotska pod velením kapitána Talbota a s nákladem dvanácti tisíc zlatých guineí. Skotské přístavy na východním pobřeží ovšem byly blokovány britskou flotilou, Talbotovi nezbývalo nic jiného, než kroužit na moři podél pobřeží a hledat bezpečný přístav, kde může přistát. Vylodění se jim nakonec podařilo až na samém severu země v zátocce Kyle of Tongue. Skříňky naplněné zlatem vzali do svých rukou a postupovali dále

---

<sup>170</sup> Tamtéž, s. 158-159.

<sup>171</sup> Tamtéž, s. 160-161.

ve tmě po pevnině. Na cestě potkali Lairda z Melness, prostuartovského sympatizanta, který jim ochotně zapůjčil vlastního syna jako průvodce, prodal dva koně a sdělil informaci, že se nachází již nedaleko města Inverness. Vše vyšlo, ale nazmar, neboť je vzápětí obklíčilo vládní vojsko a museli se jim vzdát. Jedinou útěchou mohlo být jedině to, že se zlato nedostalo do rukou nepřítele, jelikož muži všechny peníze cestou rozsypali po skotských vřesovištích. Zpráva o neúspěchu, však uvalila všechny do těžké deprese a beznaděje. Ani Karlovi to nepřidalo na psychice, neboť byl v té době opět nemocen se zápallem plic.

## 5. 5 Culloden

Na jaře, počátkem dubna 1746, vyrazil podle plánu Cumberland z Aberdeenu, aby se už jednou pro vždy vypořádal se stuartovskou rebelií. V den jeho narozenin, 15. dubna, se obě strany zastavily u Cullodenu, osudného místa, které leželo poblíž města Inverness. V armádách byl značný rozdíl. Vládní vojsko bylo odpočaté, dobře vybavené a vykrmené. Na rozdíl od toho byla povstalecká armáda ve velmi zuboženém stavu, vyčerpaná, hladová a promrzlá z toho, jak neustále pochodovala po nocích.

Vévoda Cumberland s bitvou nespěchal, sám si byl vědom vyčerpanosti na opačné straně. Po celé dva dny se stálo u Cullodenu, bez kousku jídla na straně jedné a v naprostém dostatku na straně druhé. Vládní armáda byla rozložena ve vesničce Nairn, stuartovská vojska na velkostatku v Cullodenu. Mezi nimi se rozkládalo obrovské rašeliniště, jehož plocha oddělovala obě armády vzdáleností kolem deseti kilometrů. Po dvoudenním čekání přišla válečná rada s nápadem překročit ono rašeliniště a napadnout Cumberlanda v noci. Odvážný plán se zdál jako dobrá lest, ale ukázalo se, že unavené vojsko není schopno tuto myšlenku dovést do konce. I přes výborné průvodce, MackIntoshe znalé terénu, mohla kráčet vojska pouze „husím“ pochodem, natož vyčerpaní muži. Když už konečně první oddíly dorazily na druhou stranu, začalo svítat, a tak byl generálem Murrayem nařízen všeobecný ústup. A opět se odehrála hrozivá scéna výměny názorů mezi ním a Karlem Eduardem. Ať už měl pravdu kdokoli, výsledek tažení byl nijaký a celá armáda po návratu ihned ulehla ke spánku. O několik hodin později, však na ně udeřily vládní oddíly v čele s Cumberlandem.<sup>172</sup>

Dne 16. dubna 1746 proběhla poslední jakobitská bitva u Cullodenu. Vévodovi

---

<sup>172</sup> Tamtéž, s. 162-163.

z Cumberlandu se po tříměsíčním pronásledování podařilo definitivně rozdrtit jakobitskou armádu Karla Stuarta.<sup>173</sup> *Redcoats* neboli rudokabátníci, jak se říkalo britským vojákům, čekali na útok povstalců. Zatímco vyčkávali, jejich kanon vystřelil a zužoval tak přední řady horalů. Po této krvavé střelbě dostali horalé konečně povel k útoku. Povstalci vyrazili kupředu se svými velkými ocelovými meči, křičeli své klanové slogany v jazyce, kterému rudokabátníci nerozuměli. I přesto, že museli čelit dělům a dalším zbraním jako bajonety, jejich hrdost jim nedovolila utéct z bitvy. Někteří z horalů dokonce sbírali ze země různé kameny a vrhali je na protivníky do té doby, než byli zastřeleni.<sup>174</sup>

Za velmi krátkou dobu přestaly oddíly vzbouřenců prakticky existovat. Počet vojáků byl na obou stranách téměř stejný, kolem devíti tisíc mužů, ale Cumberlandovo vojsko mělo navíc jezdectvo a těžké dělostřelectvo, s nímž se *highlanderé* setkali poprvé v životě. Poslední z rebelů již utíkali, vyhýbajíce se Cumberlandovým dragounům. Britská armáda mezitím za zvuku bubnů slavnostně vpochozovala na místa, která předtím zaujímala povstalecká vojska.

Vládní vojska ztratila pouze tři sta mužů, zatímco povstalců padlo v bitvě přes tisíc, nepočítaje ty, kteří byli následně chyceni a pobiti, poněvadž Cumberland projevil svou krutost a nelítostnost. Některé zdroje uvádějí až 2 000 padlých, což by byla téměř polovina zúčastněných.<sup>175</sup> Násilnosti popisuje jeden z prvních historiků, jenž se zabýval povstáním, A. C. Ewald: „*Vítěz od Cullodenu neměl nejmenší chuť, aby předvedl mírnější vlastnosti, jaké by měl mít triumfátor: Milosrdenství, vládnost, velkomyslnost, morální působení na podrobené – to všechno se nevešlo do jeho vojenského kodexu. Pro něho vítězství neznamenal pouze přemožení protivníka, ale jeho kompletní zničení, a tedy zabíjení, krutost a drancování. Divokost, jakou v tomto tažení předvedl, byla plně v souladu s jeho nejvlastnější povahou.*“ Dle dobové korespondence byl lord Kilmarnock zraněn a následně zajat, mnoho z vojevůdců rebelie bylo v boji zabito nebo také vzato do zajetí. Hlavní ztrátu svých vůdců utrpěl klan Chattan, Keppoch, Rannald a Inverallochy.<sup>176</sup>

Karel si zpočátku důsledky culloenské porážky neuvědomoval. Násilím odvrácen z bojiště, vydal okamžitě rozkaz setkat se ve Fort Augustu, ale to už nebyl nikdo, kdo by zbylá

---

<sup>173</sup> HRBEK, s. 58.

<sup>174</sup> MAULE, David, *Focus on Scotland*, London 1989, s. 18.

<sup>175</sup> PREBBLE, John, *Culloden*, London 2002, s. 116-117.

<sup>176</sup> DUFF, s. 473.

vojska svolal. Zásadní chybou bylo, že ještě před bitvou nedošlo ke stanovení eventuálního místa srazu pro zbytek armády, čímž Karel a jeho velitelé neprokázali právě velkou prozíravost. Za důsledek této chyby můžeme brát následnou situaci po bitvě, kdy z bojiště všichni utíkali naslepo a nevěděli, kam se uchýlit a hledat ostatní. Část povstalců byla zabita ještě na místě čistkami Cumberlanda, část uvězněna. Další část zase společně s generálem Murrayem uprchla do Ruthvenu, kde očekávala ostatní. Karel se ještě s několika druhy dopravil do Fort Augustu, kde si myslel, že je místo setkání. Po zjištění, že se tam nikdo nenachází, odjel na blízký hrad Invergarry, který byl zcela opuštěn a vyrabován. Tam také dostal poslední nevrlý dopis od George Murrayho, který mu jako vždy připomínal svou minimální roli v minulých událostech a špatně se vyvíjející situaci. Opět obviňoval všechny okolo, i Francii. Za hlavní důvod neúspěchu však shledal pozdvihnutí stuartovského praporu dříve, než byla zajištěna vojenská podpora od francouzského krále. Celý dopis, jenž obsahoval další přehazování viny z jednoho na druhého a další malicherné požadavky, ukončil tím, že poprosil o demisi.<sup>177</sup>

---

<sup>177</sup> NIEMOJOWSKA, s. 164-165.

## 6. Dopady jakobitských rebelií

Vítězství vévody Cumberlanda u Cullodenu bylo krvavé a definitivní. Pro Skoty byla tato trpká prohra velkým zklamáním. Byli doslova rozdrceni, jak v bitvě, tak i krutými zvěrstvy, které poté následovala.<sup>178</sup>

Karlovi přívrženci těžce zaplatili za svou loajalitu. 120 zajatých vězňů bylo popraveno, šlechtici jako Kilmarnock, Balmerino, Lovat a Derwentwater sekerou, zbytek na šibenici. Kolem 1150 mužů bylo vyhoštěno ze země nebo přepraveno k nucené práci v amerických koloniích. Osud téměř 700 dalších povstalců je neznámý.<sup>179</sup>

### 6. 1 Skotské represe

Důsledkem neúspěchu jakobitů bylo uvalení tvrdých trestů na Skotsko. Po celé Vysočině byly posíleny britské armádní jednotky.

Nikomou na Vysočině nebylo dovoleno nosit u sebe střelné zbraně, jedinou výjimkou byli honáci dobytka. Dále se nesměl nosit tradiční skotský oděv, *highlanderský kilt*. Zakázanou aktivitou bylo také hraní na dudy, které bylo spojeno, dle názoru britské vlády, s barbarskými návyky a bojovými činy. Byly zrušeny vojenské funkce. Byl zřízen výbor edinburských právníků, aby spravoval propadlé majetky povstaleckých vůdců ve všech částech Vysočiny.<sup>180</sup> Struktura klanového systému byla rozdrcena a určena k úplnému úpadku. Klanovým vůdcům byla odebrána starodávná pravomoc náčelníků. Zákon z roku 1707 zrušil dědičnou jurisdikci vlastníků půdy, což bylo dříve zaručeno *Act of Union*.<sup>181</sup>

Přestupky proti státní moci byly rozlišovány následně, první provinění znamenalo trest šest měsíců vězení, za druhé už byla doba strávená ve vězení prodloužena na sedm let.

### 6. 2 Bonnie Prince Charlie a jeho útěk ze Skotska

---

<sup>178</sup> SMOUT, T. C., *A history of the Scottish people 1560-1830*, London 1985, s. 321.

<sup>179</sup> MACKIE, John Duncan, *A History of Scotland*, London 1991, s. 279.

<sup>180</sup> SMOUT, s. 321.

<sup>181</sup> PREBBLE, *The Lion in the North*, s. 308.

Karel se při svém útěku musel skrývat, neboť, jak již bylo zmíněno výše, na něj byla vysána vysoká odměna. Po porážce u Cullodenu se možnost jeho vydání znásobila. Horalské klany ho ale nevydaly, a tak Karel pobýval ještě dlouhou dobu v azylu na Hebridách.<sup>182</sup> Odvaha a loajalita stovek žen a mužů z Vysočiny se stala záchranou pro mladého prince.

Mezi nimi vyniká postava odvážné mladé Flory MacDonaldové. Ta moc dobře věděla o riziku uvěznění a smrti kvůli napomáhání princovi, ale souhlasila, že mu s jeho útekem pomůže. Prostřednictvím svých místních kontaktů získala pro sebe a prince Karla Stuarta pasy k přepravě na ostrov Skye. Karel musel cestovat v převleku, kdy se musel v ženských šatech vydávat za mladou irskou ženu jménem Betty Burke. Obě země i moře byly totiž dobře střeženy nepřáteli. Samotná loď, na které se plavili, byla pod nepřátelskou palbou a průjezd po moři byl velmi obtížný a nebezpečný, neboť se ještě připletli do bouře. Pozemní cesta nebyla o nic méně riskantní. I přes všechny nesnáze se jim však podařilo doplout do Portree a Karlovi po téměř půlročním skrývání a životu na útěku, nalodit se na francouzskou loď L'Heureux a 20. září 1746 odplout bezpečně do Francie.

Slavný Bonnie Prince Charlie tak opustil Skotsko jednou provždy, a i přes další snahy získat znovu podporu pro další výboje se toto povstání z let 1745-1746 stalo poslední jakobitskou rebelií, posledním pokusem Stuartovců o restauraci na anglickém trůně.<sup>183</sup>

---

<sup>182</sup> MIKULKA, s. 21.

<sup>183</sup> CARRUTH, s. 25-26.



## 7. Závěr

Ačkoli veškeré snahy o nastolení opětovné vlády Stuartovců přes četnost pokusů vždycky skončily nezdarem, jsou jakobitská povstání nesporně zásadním mezníkem v britských dějinách.

Autorka ve shodě s nastíněnou strukturou práce popsala anglo-skotské vztahy od konce 17. století do poloviny století následujícího. Zhoršování vztahů a osvojování si jakobitských myšlenek mělo prvopočátek v nedobrovolném odchodu krále Jakuba II. a dosazení Viléma III. Další zhoršování již tak napjatých vztahů nastalo v důsledku aféry kolem Skotské společnosti, masakru v Glencoe, nástupem hannoverské dynastie i otázkou o unii, při níž byl vetknut klín i mezi samotné Skoty, poněvadž v této otázce nastal rozpor mezi obyvateli *Highlands* a *Lowlands*. Shoda mezi Anglií a Skotskem nemohla pochopitelně panovat ani v náboženské otázce, kdy Anglie byla protestantská, zatímco Skotsko na vysočině katolické (pocházela odtud většina jakobitských stoupců). Nicméně opět docházelo k rozporům mezi samotnými Skoty, neboť na vysočině zůstali věrní katolictví, kdežto v nížině převládalo presbyteriánství.<sup>184</sup>

Dále se autorka zaměřila na souvislosti vedoucí k hlavním rebeliím. Zmínila první pokusy o povstání, jakými byly např. roku 1689 pokračování v důsledku Slavné revoluce vylození v Irsku, jakobitské povstání pod velením vikomta z Dundee či pokus o invazi do Skotska z roku 1708. V neposlední řadě se autorka podrobně věnovala rebelii z roku 1715 pod velením starého pretendenta a o rebelii z roku 1745 pod velením mladého pretendenta. Následně byly vylíčeny následky v souvislosti s hlavním povstáním z roku 1745 a osud mladého prince Karla Eduarda po neúspěšné bitvě u Cullodenu.

Jak lze pokusy o Stuartovskou restauraci zhodnotit? Je nepochybně pozoruhodné, jaké smolné situace Stuartovce při svých výpravách doprovázely. Je až absurdní, jaké těžkosti jim při plavbách způsobovalo počasí. Skoro vždy ztroskotaly právě na těchto okolnostech nebo jim to přinejmenším přivodilo značné ztráty. Toto nebylo samozřejmě jediným důvodem, proč se mnohé plány nevydařily, nicméně je potřebné se zamyslet nad tím, proč vojenské vedení povstání nebylo při plánování termínu tažení obezřetnější. Do karet povstaleckým silám samozřejmě nenahrávala téměř vždy připravená Anglie. Ta nenechávala nic náhodě a jakobitskou hrozbu brala vždy v potaz, i když zrovna nebyla z druhé strany proveditelná. V tomto kontextu je důležité zdůraznit i několikrát vyzrazené plány invazí. Jak již bylo řečeno, také pár plánů ztroskotalo dříve, než se

---

<sup>184</sup> Obyvatelé skotské vysočiny a nížiny

daly vůbec do pohybu. Anglie měla výborné špionážní síť a jakobité zase pár jednotlivců, kteří nebrali v potaz nemluvit o jakobitských plánech s kdekým, jako například kancléř Bolingbroke. Nesvědčí to právě o jejich profesionalitě, potažmo o uváženém výběru vhodných podporovatelů.

Důležité je pozastavit nad stuartovskou motivací. Všichni Stuartovci byli vedeni vírou, jež je měla provázet ke zdárnému úspěchu a spravedlnosti. Věřili, že jejich právo na anglický trůn pramení od samotného Boha, a tudíž, že jim ho žádná pozemská síla nemůže ukořistit. Snaha o navrácení pravých, Bohem vyvolených panovníků spočívala tedy v opětovné nastolení boží pravdy a spravedlnosti, jež si lidstvo musí znovu uvědomit. Je možné, že jim tato motivace dodávala hnací sílu k opětovným výpadům? Dále, než na úroveň hypotéz sice nedospějeme, leč stuartovské úspěchy, odhodlání a odvaha tomu nasvědčuje. Zejména víra prince Karla Eduarda a pocit předurčení k tomuto cíli poháněly jakobitské povstání z roku 1745 velmi významně.

Jakobitské období 1688-1746 bylo pro Anglii etapou plnou konfliktů, napětí a tlaků, které však nebyly dotaženy do zdárného konce a rozřešeny. Smutným důsledkem jakobitských rebelií byla likvidace skotského klanového systému a podrobení Skotska Anglii a jejímu vlivu.

## 8. Zdroje

### Vydané prameny

BERWICK, James Fitzjames, *Memoirs of the Marshal Duke of Berwick*, London 1779.

COOKE, George Wingrove, *Memoirs of Lord Bolingbroke*, London 1835.

DUFF, H. R., *Culloden Papers*, London 1815.

### Literatura

BARTHORP, Michael, *The Jacobite rebellions 1689-1745*, London 1982.

CARRUTH, J. A., *The Bonnie Prince Charlie: Country and the 1745 Jacobite Rising*, Norwich 1971.

COWARD, Barry, *The Stuart age: England, 1603–1714*, London 1994.

DAVIES, Norman, *Ostrovy: Dějiny*, Praha 2003.

DEVINE, Thomas Martin, *The Scottish nation: 1700–2000*, London 2000.

DONNACHIE, Ian L., *A companion to Scottish history: from the reformation to the present*, London 1989.

EWALD, Alexander Charles, *The Life and Times of Prince Charles Stuart*, London 1875.

FINDLAY, James Thomas, *Wolfé in Scotland in the '45 and from 1749 to 1753*, New York 1928.

FRANK, Jan, *Skotsko*, Praha 2007.

HALLIDAY, Frank Ernest, *England: A concise history*, London 1980.

HRBEK, Jaroslav, *Bitvy a vojevůdci v dějinách*, Praha 2016.

CHURCHILL, Winston, *Dějiny anglicky mluvících národů: Věk revoluce*, Praha 1999.

- KOVÁŘ, Martin, *Anglie královny Anny*. In: Historický obzor 8, 9-10, 1997, s. 194-200.
- KOVÁŘ, Martin, *Anglie posledních Stuartovců 1658–1714*, Praha 1998.
- KOVÁŘ, Martin, *Poslední léta Stuartovské monarchie (1707-1714)*. In: Historický obzor 9, 3-4, 1998, s. 57-64.
- KOVÁŘ, Martin, *Stuartovská Anglie*, Praha 2001.
- KOVÁŘ, Martin, *Velká Británie v éře Roberta Walpola*, Praha 2004.
- KOVÁŘ, Martin, TUMIS, Stanislav, *Zrození velmoci: Anglie (Velká Británie) na cestě k postavení první světové mocnosti (1603–1746)*, Praha 2007.
- MACKIE, John Duncan, *A History of Scotland*, London 1991.
- MAGNUSSON, Magnus, *Scotland: The Story of a nation*, London 2000.
- MARSHALL, Dorothy, *Eighteenth century England*, London 1974.
- MAULE, David, *Focus on Scotland*, London 1989.
- MIKULKA, Radek, *Culloden – skotská Bílá hora?* In: Dějiny a současnost 13, 1991, s. 19-22.
- MORGAN, Kenneth O., *Dějiny Británie*, Praha 1999.
- NIEMOJOWSKA, Maria, *Poslední Stuartovci*, Praha 2002.
- PETRIE, Charles, *The Jacobite movement*, London 1932.
- PREBBLE, John, *Culloden*, London 2002.
- PREBBLE, John, *The Lion in the North*, London 1981.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka, *Skotsko na cestě k autonomii*. In: Politologická revue 4, 1998, s. 54-75.
- SMOUT, T. C., *A history of the Scottish people 1560 - 1830*, London 1985.
- STEWART, Michael James Alexander, *Skotsko: zapomenutá monarchie*, Praha 2000.
- SZECHI, Daniel, *1715: The Great Jacobite Rebellion*, New Haven 2006.
- WORMALD, Jenny, *Dějiny Skotska*, Praha 2007.

## 9. RESUMÉ

The theme of this bachelor thesis are the two main Jacobite risings of 1715 and 1745, the two last attempts to restore the Stuart dynasty to the British throne. It also deals with their causes and way leading to the rebellions, which were accompanied by a number of unsuccessful attempts. The landmark that started lengthy riots and conflicts dates back to 1688, when King James II was deposed as a result of the Glorious Revolution. The aim of his supporters, the so-called Jacobites, was to return the Stuart dynasty and its rightful catholic ruler back to the English throne. Their adherents were gained by the Stuarts mainly in the north of Scotland in the Highlands in the form of the Scottish clans, which were an important component of the risings. Revolutionary mood also grew because of a foreign protestant Hanoverian dynasty. It replaced the traditional Stuart line on the throne. Initially, after the Glorious Revolution, the Dutch governor, William III of Orange, became the head of England, later on Hanoverian elector George I, whose dynasty remained in the United Kingdom until 1901. The greatest and the most dangerous rebellion was caused by James' followers, his son James Francis Stuart and his grandson Charles Edward Stuart. The rebellion of 1715 had a great chance of success. One of the initiators Earl of Mar has managed to gather a large army and support of influential people in a short time. Over time, however, the rebellion had been ruined because of Mar's inexperience and bad command. This was reflected in the battle of Sherriffmuir, which ended up indecisive, but the rebels lost their initiative here, and despite the considerable superiority they were unable to defeat the enemy. The situation was not able to turn even the old pretender James Francis, because at the time of his late arrival to Scotland, it was almost after the rebellion. The prominent Jacobite rising includes, in particular, the 1745 rebellion led by Charles Edward, called Bonnie Prince Charlie. Charles was determined to retake Stuart's position and was convinced that it was his God's mission and destiny. At the beginning the rebellion was really successful, his personality gained great support and loyalty from the Scottish clans. With their help he reached the city of Derby, where he was forced to go back to Scotland because of the weak support of his supporters in England. Since this day the fortune was not on his side. His curse was the Duke of Cumberland, son of the Hanoverian ruler, George II, who was a successful and cruel commander. Cumberland was entrusted with dealing with the rebellion, and so he followed the rebels from Derby to Scotland. The Battle of Culloden was a fatal battle. This fateful moment occurred on April 16, 1746. Bonnie Prince Charlie met with the larger army of the Duke of Cumberland. The

exhausted Charles Edward's army was defeated and the rebellion was bloody inhibited. After the end of the last Jacobite rebellion, the Scotland was strictly punished, there were many executions, deportations and other punishments and prohibitions. Overall, the battles for the restoration of Stuart dynasty took place between 1688 - 1746 in England, Ireland and Scotland, which was the main focus of the Jacobite rebellions.